

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOLANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorității și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezolanu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 34
SAMBATA 22 AUGUST 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

TITANUL ȘI NECUNOSCUTUL HASDEU — F I Ș I E R —

— Hasdeu despre noi —

O nemărginită sfială cuprinde pe cel care
având simțul înălțimilor și al adâncimilor,
încearcă să se apropie de figura neobișnuită
a lui Hasdeu. Se împlinesc treizeci și cinci
de ani dela moartea sa, fără ca vremea să
fi izbutit să micșoreze proporțiile pe care le
avusese în timpul vieții acest titan. Este a-
devărat, unele din ipotezele lui s'au dovedit
îndrăznețe, concepțiile lui despre istorie au
fost depășite, chiar tipul uman care a fost
Hasdeu nu mai este actual, dar el rămâne
impunător necontenit prin varietatea preocu-
părilor și creațiilor sale, prin amploarea
lucrărilor ce le-a publicat, prin vastitatea
planurilor mai niciodată duse până la capăt,
pentru că depășeau posibilitățile de realizare
ale unei biete vieți omenești.

Basarabean de origine, dintr-o familie
cu serioasă tradiție de cultură, născut în
1838, Bogdan Petriceicu Hasdeu își împarte
tineretea, până la 1857, între studii variate,
în Polonia și Rusia, cariera ostășească pe
care temporar o alesese și nenumăratele pe-
treoceri spre care firea lui îl îndreptă. La
1857, după retrocedarea Sudului Basarabiei,
tânărul, acum de cultură germană și ru-
sească, dar cu origină, conștiință și senti-
mente românești, părăsește familia și se
stabilește pentru totdeauna în România. Își
risipește activitatea fără socoteală, între zis-
tistică, politică, istorie și literatură, luptând
cu greutățile vieții, înfruntând adversități,
veșnic dinamic, veșnic viu, veșnic ironic
până la a răni. Singur recunoaște că prin
căsătorie își așază altfel vieții. Faptura
ideală a soției sale are o influență fericită
asupra tumultuosului tânăr și din 1865, el
dă mai puțin din vremea sa lucrurilor mă-
runte, dându-se în deosebi marilor opere
ale vieții sale.

Vag se știe că Hasdeu a scris poezii. Ceva
mai precis se cunoaște că a fost dramaturg.
Din lucrările lui dramatice, Răzvan și Vidra,
varietate apreciată, a învins timpul până la
noi și se joacă încă. În ce privește proza li-
terară, poate se mai amintește năvala Mi-
cuța sau Ducea Măruca, din cauza scanda-
lului provocat, bucată plină de vervă, a că-
reia încadrare comparativă ar duce cu sigu-
ranță la neașteptate surprize, dar este cu
totul uitat, romanul istoric Ursita. Numai
atât și încă el ar rămâne ca o figură rele-
vantă în literatura noastră. Dar nu este nu-
mai atât. Căci Hasdeu, în afară de activita-
tea lui pur literară, are un însemnat rol în
cultura și în știința românească.

Pe lângă nenumăratele reviste și ziare pe
care le-a scos, pe lângă activitatea sa cu ca-
racter social, politic și naționalist, el a avut
și o activitate de specialitate, izvorită dintr-o
mare pasiune a lui, lărgită apoi enorm, ca
toate cele ce intrau în sfera lui de activitate.
A fost în primul rând un istoric și figura lui
rămâne una de primul plan. Deși convins
de genialitatea lui, așezând-o adesea în teo-
riile sale în locul celui mai prețios argu-
ment, cu o formațiune istorică remarcabilă,
Hasdeu înțelege necesitatea documentelor și
lucrează la publicarea lor, continuând tra-
diția întemeiată de Kogălniceanu, de care se
deosebea și cu care se asemăna prin atâtea,
scotând Arhiva Istorică a României.

Ca istoric, Hasdeu se oprește în prima fază
a carierei sale la o concepție cam depășită
chiar în vremea de atunci, aceea de istorie
a personalităților, a eroilor. Rodul acestei
concepții a fost cartea despre Ion Vodă cel

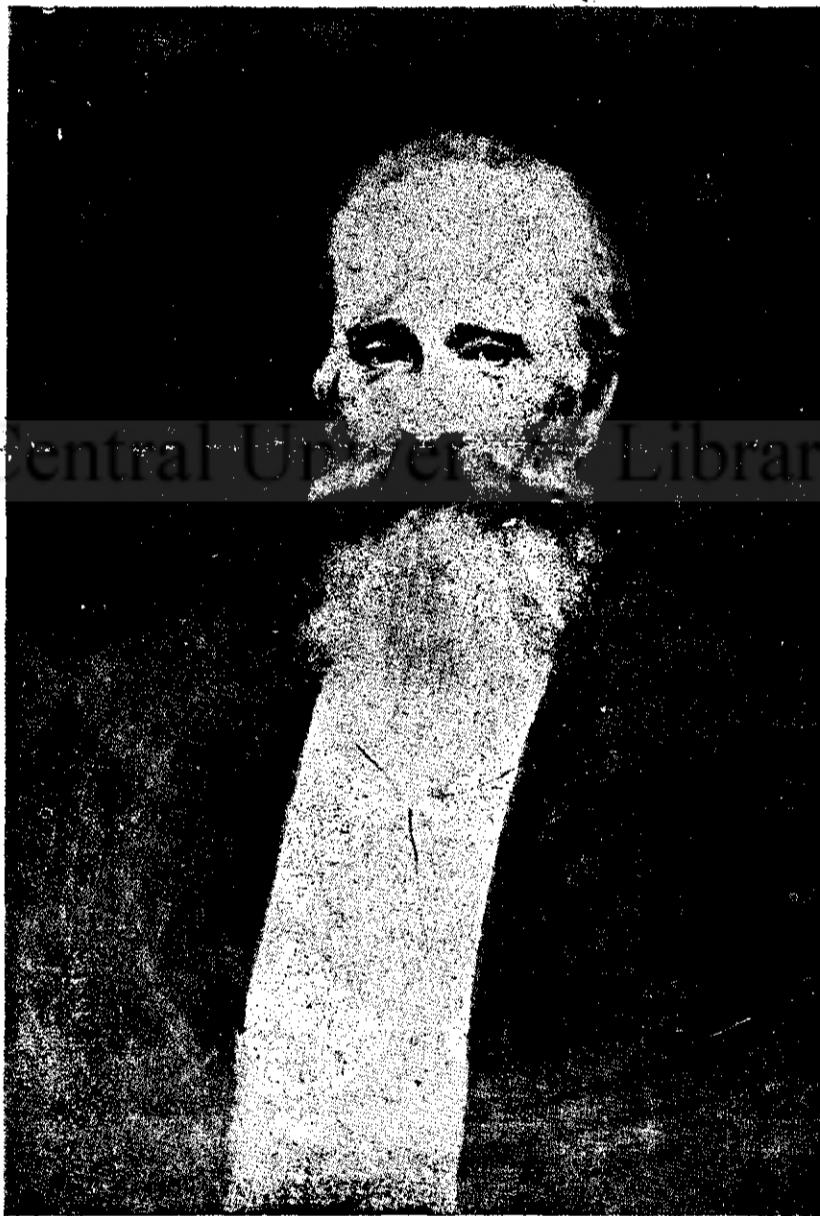
Cumplit, din 1865. Concepțiile lui sociale, vi-
ziunea sa proprie, experiența istorică, legă-
turile ideologice care în parte au fost sta-
bilite, dar la care va trebui într-o zi să se
adaoge și studiul contribuției ce a avut-o
filiera rusească prin care au trecut o bună
parte din influențele primite, toate acestea
il fac pe Hasdeu să-și schimbe punctul de
vedere. Un democrat ca el nu mai putea
admitte că desfășurarea istoriei atârna numai
de cei din fruntea popoarelor, deci istoricul
din el nu mai concepse să relateze doar fap-
tele războinice ale acestora pentru a avea
sentimentul că a epuizat totul, el simțea
nevoia să evocare întregul complex social,
economic, spiritual, militar pentru a putea
spune că a fost istoria epocii. Sunt în
această concepție de istorie, nenumărate in-
fluente străine din vremea și dinaintea lui,
Ele, în parte, chiar mai fuseser recepționate
de unii istorici ai noștri anteriori lui, dar
ceea ce deosebește pe Hasdeu de toți ceilalți
este vastitatea planului pe care și-l schi-
tează pentru a sa Istoria critică a Români-
lor. Ceea ce a rămas din această largă istorie
proiectată de Hasdeu este infim față de ce
ar fi putut fi: abia două volume privitoare
la secolul XIV din Istoria Munteniei. Ținând
seama de planul lui, un cercetător ar arăta
că istoricul, pentru a face loc întregului ma-
terial, așa cum concepse istoria, după ce re-
nunțase la aceea a personalităților, avea ne-
voie de vreo 13 volume pentru Istoria Mun-
teniei în veacul al XIV-lea; iar pentru Istoria
tuturor provinciilor românești în ace-
lași veac ar fi fost necesare cam 52 volume.
Grandioasă viziune a unui titan care treș-
te tragedia de a-și avea puterea spirituală
mărginită de condițiile vieții fizice umane!

Această concepție largă despre istorie l-a
dus firește și la disciplinele învecinate, de
care avea nevoie: etnografia, folclorul și,
în primul rând, filologia. Slujit de perfectă
cunoaștere a limbilor slave, din vremea stu-
diilor sale în Rusia, și de a altor limbi euro-
pene, Hasdeu, devenit profesor de
filologie comparată, își consacră o bună parte
din timpul său acestei discipline și lingvis-
ticiei. Incoronarea și drama acestei lături
din activitatea sa științifică a fost acel
Magnum Etymologicum Romaniae, dicționar
al limbii române cu executarea căreia Aca-
demia Română l-a însărcinat. Ani mulți ai
vieții sale au fost închinări acestei opere
uriale prin proporțiile în care fusese con-
cepută de titan, Fiecărui cuvânt, fiecărei li-
tere chiar îl sunt consacrate pagini nume-
roase, adevărate largi monografii, în care,
cam desordonat, sunt îngrămădite cu o ge-
nerozitate pe care numai erudiția lui și-o
putea permite, cele mai variate lucruri ce
se putea lega: credințe și obiceiuri poporane,
probleme de toponimie, etc., afară de pro-
blema lexică propriu zisă care era pe pri-
mul plan. Explicațiile date la cuvântul basm,
de pildă, sunt o adevărată lucrare științifică
asupra acestui subiect care acoperă 56 co-
loane de tipar format mare. Este ușor de în-
țeles că, dată fiind amploarea căpătată, dic-
ționarul său s'a oprit la începutul literii B,
pentru a fi continuat de alții mai grăbiți.

Multe se pot spune despre această figură
unică, parcă legendară, a literaturii noastre.
Totdeauna, ceea ce se spune este însemnat
și puțin. Dar apropierea de acest uriaș
al culturii românești din veacul al nouăspre-
zecelea este paralizantă, grea și plină de ris-
curi. Cine este totdeauna estetician și filolog,

filosof și critic, istoric și folclorist, editor de
texte și versat în chestiunile de spiritism,
slavist și humorist, ca să poată cuprinde în-
tr-o sinteză această proteică apariție? Cauți,
să te documentezi, pentru o scurtă prezen-
tare, și constăți cu surprindere că istoriile
literare abia îți consacră două, trei pagini,
că marea monografie asupra lui Hasdeu încă
nu este scrisă și desigur se va mai aștepta
ani mulți până să fie, că studiile asupra
unor aspecte parțiale din această largă o-
peră cu mici excepții lipsese de asemenea și
că textele scriitorului, iarăși cu neînsemnate
excepții și nu pentru lucrurile cele mai edifi-
catoare, sunt aproape inaccesibile. Astfel
că B. P. Hasdeu rămâne încă pentru noi
nu numai titanul a căruia umbră domnă e-
poca lui, dar o pădure virginală de probleme
al cărui mister inspăimântă și până la urmă
va trebui să atragă de cineva. Cineva care,
după ce va porni la această lungă explorare
de ani și ani, ne va spune tuturor miracolele
îmălinate, va arunca o lumină potrivită în
acest amestec de lucruri între care cu greu
te orientezi, pentru ca, în sfârșit, scriitorul
să poată fi văzut și cunoscut cu adevărat.

G. C. NICULESCU

B. P. HASDEU

Portret în ulei de MIREA

B. P. Hasdeu și teatrul său

de DIMITRIE POPESCU

Pentru noi, a vorbi despre teatrul lui Bogdan
Petriciceicu Hasdeu, este tot atât de anevolos cât
ar fi să vorbim despre poezia sau proza lui, des-
pre fabule, pamflete, articole și eseuri (nu-
măte bineînțeles altfel atunci). Disocierile acti-
vităților acestui multiplu talent în cadre limi-
tate și hotărât despărțite sunt adeseori o sar-
cină cu neputință de încercat. Spunem aceasta
fără a ne aduce nouă un vot de blam, sau celor-
lalți colaboratori, cari în acest număr îm-
părtășindu-și munca și-au ales spre studiu o parte
din activitatea magistrală a lui B. P. Hasdeu.
Metoda lor este o metodă de lucru ca oricare
alta. Personalitatea celui comemorat zilele a-
cestea, după 35 ani dela moarte, întrece însă
cu mult delimitările. Pentru că Hasdeu nu este
un istoric sau un dramaturg, nu este un poet
sau un romancier, nici un povestitor măcar,
dar este un intelectual. Și iată dintr'un început
născută calitatea exorbitantă, care umbrindu-l
în manifestări parțiale, poate, îl proiectează per-
sonalitatea într'un ritm istoric de înaltă ac-
cepțiune.

Căci precum spunea de curând un colaborator
disting, a fi intelectual nu e meserie cu obiș-
nuitele ramificații în amatorism. Este un fel
de a fi. Și iată dar dificultățile imense, zdrobi-
toare pentru un spirit comun pe care intelectual-
itatea le creează, precum tot odată sunt și larg
deschise căile pentru orizonturile nesfârșite ale
creatorilor. Hasdeu, stăpânit ca de o vrajă, de
magia intelectului său colosal nu putea prin ur-

mare să se încadreze într'un gen de activitate
spirituală, nici decum într'un gen literar. Tea-
trul său? Dar nu există! Critica sa n'a fost ni-
ciodată!

Gândirea sa? Ea există, desigur și o întâlnim
pretutindeni dealungul celor (depe spusele dis-
tinsului său comentator Mircea Eliade 12.000
pag. în quarto mic). Gândirea sa care este „ne-
răbdare a creației” și nu cunoaște granițuri pen-
tru a se desfășura vijelioasă. Gândirea sa ro-
mantică și deaceia atât de dinamică, dincolo de
limitele rațiunii. Gândirea sa, și iată cuvintele
aceluiași Mircea Eliade: activitate multilaterală
uneori grăbită, alteori improvizată, isvorind
însă întotdeauna din dorința de a sili cultura
română să sară cât mai repede etape înălțând-o
pe plan mondial, dovodind puterea de creație a
genului românesc.

Căci Hasdeu, spre deosebire de o linie de gân-
ditori și scriitori români (eminenți căci se nu-
mesc: Maiorescu, Eminescu, Caragiale) spre de-
osebire de el, dar, crede într'o lumină sfântă care
mână neamul românesc, crede într'o urșită a lui,
în dreptul lui la cultura cea mare (mai mult de
cât la dreptul lui; la participarea lui firească în-
tr'acest mare concert european). Glasul lui este
profetic și opera urzită de el, nimic altceva de
cât indemnul către dinamismul ce dela sine, ca
o stare originară, trebuie să iradiază din actele
Românilor. Fiecare neam spune el are o idee a
sa specială. Poate părerea d-lui Constantin Nol-

ca, văzând în această afirmație, schițarea con-
ceptului de neam ales, este justă.

Prin el își manifestă patriotismul, Hasdeu, dar
cât de luminat. Ce cult și ce intelectual. Am
putea spune: ce inteligent, — căci și patriotis-
mul, ca orice sentiment, poate deveni ridicol
întrat pe mâna unor semidocti.

Auzim pe Vidra, spre pildă, spunând:

„Omul ce-și iubește țara cu adevărat dor
„Nu-i pasă de lutul țării ci de-al țării viitor
„Năzuiește până la stele, fă-te tot și tot mai mare
„Și slava-ți o să-ți nărească țara din depărtare”.

Teatrul lui Hasdeu numai astfel înțelegându-l
legat de gândirea lui creatoare îl putem con-
cepe. Căci într'altfel ce importantă poate avea o
piesă romantică, cu o temă ciudată, și care, după
spusele autorului, nu are obiecțiuni la actuali-
tate și totuși, nici măcar nu respectă adevărul
istoric? O fantezie sau o distracție de câteva
momente? Desigur, dacă ar fi să-i privim apar-
te, deslegat de gândirea, deslegat de dinamismul
creator românesc, care îmbolește activitatea
întregă a lui Hasdeu.

Nici chiar faptul că Răzvan și Vidra, este la
începuturile literaturii noastre, în epoca sa e-
roică, una din primele drame isbutite, nu ne
poate schimba punctul nostru de vedere. O ana-
liză a teatrului românesc, a contribuției aduse
de „Răzvan și Vidra”, precum și dăra trasată de
ea nu poate fi niciodată calea cea bună pentru
o justă apreciere a lui Hasdeu. Căci această dra-
mă nu este, indiferent de calitățile sale scenice
decât o manifestare de o natură specială a spiri-
tului său și nu un aport în domeniul dramei.

(Urmare în pag. 2-a)

„Ce suntem dară noi aștia, Ro-
mânii de astăzi?
Suntem o națiune-copie, în
toată puterea cuvântului; o na-
țiune care deocamdată se joacă
„de-a politica”, se joacă „de-a
știința” se joacă de-a „diploma-
ția”, „de-a critica”, „de-a...”.

Copiii lesne se supără unul pe
altul. Le sare țandăra pentru te
miri ce: o păpușe, o panglicuță
de acadea, un portofoliu de cio-
colată. Și când se aprind copiii,
să-i vezi atunci cum de se mai
înjură pe întrecute, se înjură în
proză și'n versuri, se denunță și
se acuză pe drept sau pe ne-
drept, câteodată ajunge lucrul
la păruială... O, nu vă speriați.
Ura la copii nu ține mult timp,
după cum nu ține mult timp la
copii nici amica. Totul e efemer.
După supărare, după înjurătură,
după bătaie, să-i vezi iarăși cum
se îmbrățișează și cu ce foc se
sărută... Această particularitate
a copilăriei, această caraghioasă

alternativă de „hoțule” și „dra-
gă” sau „dragă” și „hoțule”, este
un cusur, dar nu un cusur dintre
cele mai rele”.

(„Noi în 1892”)

„...invidia copilului de câte ori
un alt copil îl întrece; de aci do-
rința-i cea învâpăiată, când îl
vede pe altul mai sus, de a-l po-
gори cu orice preț, sau cel puțin
de a urca alături cu dânsul...
După obiceiul cunoscut, la spa-
tele fiecărei săni se agață pe fu-
jare și el, de pișmă pe cel a-
gățat, îl denunță birjarului, strig-
gând: arde-l! Tot așa și noi strig-
găm: arde-l! de câte ori vedem
câte unul mai fericit sau mai în-
demnatic agățându-se de sania
statului. O națiune copil pro...”

Orice somitate trebuie să fie cel
puțin bănuț; oricine trece pe-
ste nivel, cată să fie micșorat,
scăzut, redus la calapodul com-
mum...”

(„Noi în 1892”)

„...O națiune copie are tre-
buință de același regim ca și co-
pilul individ: a fi întărită în-
lăuntru și a fi apărată de vre-
mea rea d.nafară... După ce
înăuntru vom ajunge a fi tari,
tari materialmente și mai ales
moralmente, după ce se vor tre-
ce păcatele copilăriei: egoism,
nestatornicie, gudurătură pentru
câte o bomboană, invidia, mai-
mușăreala a tot ce e rău; după
ce adolescența ne va aduce cu
sine impulsuri mărinimoase, a-
devărate iubire, sacrificiu de sine,
credința, — a crede este a
putea — atunci și numai atunci
ne va veni rândul ca să ne ui-
tăm și noi în afară, și ne vom
uita atunci vulturoște”.

(„Noi în 1842”)

„Noi, optimiști, vedem foarte
bine că multe în lume se petrec
adesea nu așa cum ar trebui să
se petreacă: apăsătorul zămbeste
și apăsătorul își înneacă plânsul,
trândăvia se tolănește pe tapete
și munca asudă pentru un codru
de pâine, șarlatanul câștigă și
dreptul pierde, nevinovăția e
batjocortă și nerușinarea se
răsfață strălucind ca noroiul la

(Caracterul Naționalității
Române ca baza legisla-
țiunii sale).

(Urmare în pag. 5-a)

Gaudeamus

Se n'est pas d'un sommeil éternel
[que s'endort
Le mourant qui s'affaisse en fer-
[mant la paupière...
Iul'a Hasdeu

Când o fi să mă duceți la criptă...

Nu pe mine, ci vasul rămas:

D'ocamdată în vasu-i înfiptă

O făclie sclipind din acel vas

O semină

lumină

pe-un ceas;

Când o fi să-mi roștiți la cuvinte

De iubire, dulceagul volum

Ce se 'ndrugă la toți pe morminte,

Ba la unii popasuri pe drum:

Să rămăie

tămăie

cu fum;

Aș dori să văd fețe voioase

Și s'aud împrejuru-mi cântând:

„A scăpat o simțire din oase

„Și din carne scăpat-a un gând,

„Printre glume

din lume

plecând!”

Și cu suflute dragi, cari în soare

Tot adastă sos'rea-mi cu jind,

Eu veni-voi la cea sărbătoare

Pe coșciugul meu, raze 'mpletind,

O s'globie

chindie

să 'ntind!

Să mă bucur, sătul de-a mai plânge...

Ce mai lacrimi vărsău pân' să plec!

Aș putea, la un loc de le-aș strânge,

Innotând pr'n durerea-mi să trec

Și cea groapă

de-o șchioapă

s'o 'nec!

Să mă bucur, căci omu-i o treaptă

Pe sușul cel fără de-apus,

Și martirul meu cuget așteaptă,

Ieri un vierme și mâine-un Isus,

Cale lungă

s'ajungă

mai sus!

B. P. HASDEU

TEATRU

TEATRUL DIN SĂRINDAR: „SECRETARA TATII”

Nu de mult am asistat la o piesă bună și, totuși la un spectacol nereușit. E vorba de piesa lui Letraz, „Lorelei”, al cărei excelent text n'a fost destul de bine servit de niște foarte talentați dar prost distribuiți actori, directorul de scenă neputând de asemenea să redca atmosfera din Montmartre, atmosferă pe care textul neapărat o cerea.

Iată că de astădată am avut parte să ascultăm la Teatrul din Sărindar unul din cele mai lipsite de duh texte, fără să ne plictisim totuși, pe scenă evoluând câțiva actori cari și din piatră seacă pot să stoarcă apă — recte aplauze, întreg spectacolul fiind întovărit de foarte reușitele melodii ale d-lui Nicușor Kirulescu, cari, foarte inspirat intercalate, au izbutit să salveze o farsă ce, fără muzică, ar fi prilejuit spectatorilor 3 ore de erantă plictisală. (Nu astă dată am asistat întârziat la o „comedie muzicală”, iar nu la o simplă piesă „cu puțină muzică, fiindcă așa vrea publicul”).

Nu-i purtăm nici-un fel de antipatie personală d-lui Puiu Maximilian. Putem chiar spune că ne-a impresionat și pe noi, la fel ca și pe ceilalți spectatori, gestul deosebit de teatral al autorului comediei „Secretara tatiei” și al revistei „Parada Victoriei”, care, la sfârșitul spectacolului s'a repezit pe scenă, îmbrățișându-și lung și călduros părințele și, în același timp, interperțuț principal.

Dimpotrivă, n'aveam decât cuvinte de laudă pentru chipul în care a știut să-și pună în scenă, alături de tatăl său, atât de anemica sa piesă.

Suntem convingeți că și dansul, împreună cu noi, își dă seama că a scris o piesă departe de a fi bună.

Tonul ironic cu care d. Puiu Maximilian îi se adresează, în programul Teatrului, oamenilor cărora eventual, nu le-ar fi pe plac însușirea sa de replici hazoase, dovedește totemal nesiguranta cu care autorul își privește propria operă.

D. Puiu Maximilian face mare caz în articolul-prezentare a piesei, despre tinerete, pe care cheama și proeminența abdomenului său nu o trădează de loc, căutând să arate că numărul scăzut al anilor îl îndreptățește să scrie în „gen ușor” și „nu tocmal original”.

Nu suntem de aceeași părere cu dânsul. Dacă se socotește omul tânăr, nu trebuie neapărat să scrie, chiar dacă operele sale sunt „ușoare și nu tocmal originale”.

Dintr-un punct de vedere suntem de aceeași părere cu d. Puiu Maximilian: nu e deloc originală povestea bancherului, care, silit de împrejurări prezintă o domnișoară străină, drept fata lui. Tot așa cum ne amintim de a fi întâlnit în multe din piesele unuia, Molière, finalul în care se află că ridicolul curtezan al unei fete tinere este, în fond, unchiul său bogat care de mult nu mai știa nimic despre ea și o căuta disperat prin lume, etc., etc., etc.

Dar nici chipul în care a fost construită piesa nu ne-a putut mulțumi. Am asistat doar la o însușire de sketchuri, foarte potrivite pentru Alhambra, dar de loc bine venite pe scena onorabilului Teatru din Sărindar.

Sketchul beției ca și acela al secretarei, picate din senin în apartamentul directorului ei, la cari se adaugă și alte sketchuri la fel de ingenioase, nu pot constitui împreună o adevărată piesă de teatru.

În schimb ele pot prileji ori-când un mare succes de public, așa cum va fi, ni se pare, cazul „Secretarei tatiei”.

Și d. Puiu Maximilian trebuie să-și fie mai înțeles recunosător d-lui Iordănescu-Bruno care, în rolul umilului funcționar a realizat un tip irezistibil, reușind să scoată maximum de efecte comice din fiecare situație în care piesa îl pune.

În curând îl vom vedea pe d. Iordănescu-Bruno, interpretând în film, rolul eroului lui Caragiale, Ipingscu. Spectatorii de teatru ar dori să li se prezinte și pe scenă acest adevărat regal artistic.

Deasemenea d-nii Sandi Giurgaru-Huși și Marcel Enescu au realizat, cu o deosebită pricepere a meșteșugului, două reușite tipuri caricaturale.

D. C. Lungeanu, în rolul „tatii” a depășit deasemenea toate realizările sale din trecut. Este unul din puținii actori adevărați eleganți ai teatrului nostru.

D-ra Virginica Popescu i-a fost demnă parteneră, dându-ne în sfârșit ocazia să-i lăudăm cu toată sinceritatea, reușita realizare.

D-nele Florica Demion și Florica Sterescu s'au descurcat cu ușurință în rolurile comice ce le-au fost încredințate.

D. V. Maximilian a interpretat de astădată un rol mai șters. A avut însă de spus un cuplet și în clipa aceea, toți spectatorii au dorit din toată inima să-l revadă pe marele Maximilian într-una din glorioasele opere ale trecutului.

Repetăm: melodii d-lui Kirulescu și distribuția au salvat o piesă lipsită de orice valoare literară și în care efectele comice căntau să fie smulse din diversele insulte pe cari eroii și le serveau pe scenă.

TRAIAN LALESCU

CAIELE DE ARTA ȘI TEHNICA GRAFICA

Eu însemnat multă vreme la noi singura lecție occidentală a tiparului. Experiențele grafice cele mai înaintate ale străinătății erau încercate de Imprimeriile Subului, iar rodul lor prezentat stăruitor pe haină, măturându-se gusturi estetice. Revista aceasta urmărea ciclarea și desvârșirea omului legat de tipar și ale lui, începând de la simplii călegători de literă, până la lectorul cu pretenții bibliofile și așezarea tipărilor românești alături de cele ieșite din teascurile occidentale.

Prezentarea tehnică a literaturii reclamă un efort, pe care Artă și tehnica grafică îl implinesc a-nură, preocupată permanent de căutarea ultimei formule, a rafinamentului înfăptuit în tiparnicele Apusului. Artă de a reproduce clișeele, redarea neîntrecută a zugrăvelilor noastre bisericesti, tonul cald și autentic al culorilor din arta populară, potrivena caracterului literelor, ornamentica simplă și neașteptată, toate acestea constituiau o permanentă lecție.

Ion Sârbul

Dintre figurile proeminente ale teatrului românesc contemporan, se înalță impunătoare aceea a maestrului Ion Sârbul.

Ion Sârbul este un nume ce a intrat definitiv în patrimoniul nostru cultural. D-sa nu este numai actor-artist, ce-a slujit scena cu o dragoste fără margini, timp de 30 de ani, — noi îi dorim încă pe-a-afți, — dar și autorul care a sporit literatura noastră dramatică cu câteva piese, cărora însă politica culesor le-a refuzat lumina rampei oficiale.

Maestrul Ion Sârbul este departe de a fi bătrân. Cine a stat cu el odată măcar de vorbă, ș'a putut convinge că artistul din el e încă tânăr. Și dacă în ultima vreme o ușoară suferință, pe care noi o vom sfârșii, — l-a ținut oarecum departe de scenă, maestrul Ion Sârbul a continuat să fie un dascăl neobosit pe tărâmul artei, căreia i s'a închinat. Fiindcă Ion Sârbul este un profesor de Conservator cum n'au fost și nici nu sunt mulți.

Și nici n'ar putea fi altfel, când talentul și inteligența lui Ion Sârbul sunt dublate de o temeinică cultură, — cultură care, în general, lipsește slujitorilor scenei românești.

Prin aceasta, personalitatea artistică a maestrului Ion Sârbul devine indispensabilă singurului nostru așezământ didactic de artă dramatică.

Ion Sârbul este un om cu care tot ai vorbi. În clasă, la Conservator, la cafenea în jurul unei mese, este un izvor nesecat de umor, de veră tinerescă. Totdeauna vei găsi în jurul său admiratori de foarte multe vârste, cărora maestrul le împărtășește amintiri, impresii, cât și din convingerile sale asupra teatrului, — rod al unei strălucite cariere. Noi, generația tânără, vedem în maestrul Ion Sârbul un ultim și puternic reprezentant al unei glorioase falange de actori, detașându-se de aceștia, însă, printr-o notă personală: pregătirea culturală.

Teatrul românesc nu se poate dispensa încă de serviciile lui Ion Sârbul.

Multe generații tinere așteaptă îndrumările acestui maestrul.

AURELIU DUMITRU

pentru tipograful și cititor deopotrivă, despre felul cum trebuie cinstită slova. Înainte ca publicul și tipograful să fi avut răgaz să-și desvârșască învâlmintele cuprinse în revista grafică, ea a dispărut, lăsând tipografia și grafica românească fără un îndreptar artistic, fără un tovarăș și sfătuitor meșteșugăresc. Oare propaganda noastră nu va găsi mijlocul de a reinvia Artă și tehnica grafică, acum când are la îndemână un institut grafic, care — bine utilat — poate da roadele așteptate?

FAMILIA

revista d-lui M. G. Samarineanu, continuă în al doilea an de pribegie, să ducă mai departe tradiția culturală moștenită de la întemeietorul ei, Iosif Vulcan. Strângând în redacția din Brezoiu un mănunchiu de scriitori, bătrâni și tineri, revista și-a alcătuit un ccaclu, având intenția să lărgască activitatea și cadrele „Familiei”, care se vrea mai mult decât un simplu periodic de literatură. Entuziasmul directorului ei a încercat să facă din revista orădeană un îndreptar spiritual, care — în miezul actualilor transformări — să implinescă un rol de îndrumător al cititorilor. „Familia” lupă-tă însă cu mari greutate și vremurie nu i-au îngăduit să-și realizeze intenția, decât parțial. Bucurându-se de colaborarea permanentă a d-lor: Victor Ion Popa, Petru Manoliu, Dan Petrușincu, Th. Capidan, Ion Miulescu, George Todoran, N. Băzta, Nicolae Rusu și M. G. Samarineanu, revistei îi lipsește un bine informat cronicar literar, care să dea cuprins și atitudine critică „Familiei”.

Cu această rezervă încreștăm apariția numărului 5-6 de pe lunaie Mai și Iunie, din sumarul căreia semnalăm rândurile d-lui George Todoran despre Octavian Goga și noua lui semnificație pentru universul românesc.

O BUNA REVISTA

este Săptămâna C. F. R., care — deși adresându-se unui cerc restrâns de lectori — reușește să intereseze pe toți iubitorii de slova românească. Prin grija d-lui Ion Maxim, revista aduce în file-care număr alese colaborări, în mijlocul cărora Tudor Argeșiu constituie permanentul eveniment.

Cine spune că pentru a redacta o bună revistă se cere altceva decât puțină pricepere?...

DESPRE PAGINA CULTURALA

a cotidianelor românești s'au spus în ultima vreme multe lucruri, și bune și rele. S'a căzut de acord asupra necesității de a informa cititorul despre cele în legătură cu literatura, știința și artele românești, de a destinde zilnic lectorul, prin câteva coloane de material fără contingente cu frământul politic al cotidianului, de a-i întreține viu interesul pentru

fenomenul cultural. Că pagina a doua își are un rost al ei, o dovedesc timidile încercări polemice din ultima vreme, luate în treburile d-lor cronicar cronice culturale. Dar, oecazele lipsește acestor pagini atât de folositoare pentru cultura românească, este lipsa unității de vederi a colaboratorilor, scăpările și contradicțiile, absența unei autorități, care să adune vederile într'un singur crez, din care să rezulte apoi ceea ce întâlnim atât de rar în publicistica noastră: o atitudine!

O BUNA CRONICA

despre Neagu Rădulescu am citit în „Vremea” de săptămâna trecută, datorită condeiului d-lui Pompiliu Constantinescu, care știe să dea literaturii, și lui Neagu, ceea ce i se cuvine. Autorul a-tător savuroase șarje este prețuit fără exagerarea multora și prezentat așa cum este în realitate: un umorist, care neglijează voit semnificația interioară a conflictelor, consumându-și literatură pe un plan exterior, de efecte imediate, care arareori își greșesc ținta.

DOAMNA HORTENSIA PAPA-DAT-BENGESCU

anunță un nou roman, tot atât de voluminos ca precedentele, al cărui titlu ar putea să fie Streina. După destăinuirile făcute de fecunda autoare revistei Vremea, d-sa mare are în manuscris o culegere de nuvele, care vor vedea lumina tiparului în primăvară, sub titlul Fetia.

O NOUA EDITURA ROMANEASCA

este Dacia Traiană dela Sibiu, căreia îi datorăm ediția completă a operii dramatice a d-lui Lucian Blaga, Dela primul volum tipărit, editura ardeleană dovedește o rară înțelegere pentru literatura

D. Col. IONESCU MOREL

autorul comediei „Sgătia” care obține un frumos succes pe scena Teatrului „Muncă și Lumină”

românească, oferind lectorilor, într-o îngrijită prezentare grafică, una din cele mai semnificative creații literare ale ultimelor două decade. Operele dramatice ale d-lui Lucian Blaga constituiesc o dovadă că sunt edituri cari se pot hazarda în tipărirea lucrărilor de mare întindere, care reclamă învestiții ridicate și un timp de amortizare mult mai lung decât efemerele succese de sezon ale editurilor, la baza cărora nu stă altceva decât criteriul pur negustoresc.

D. PROFESOR DRAGOȘ PROTOPODESCU

intenționează să prezinte Fundațiilor Regale traducerea completă a operii dramatice a lui Shakespeare, După Hamlet, talmăci-

CE PREGATEȘTE „FILARMONICA”

De repetate ori, printre rele-vări de merite și realizări, am arătat și anumite lipsuri și scăderi, din activitatea „Filarmonice”. Unele, legate de împrejurări și condiții greu de ocultat, nu îngăduiau ameliorări imediate în linia înfăptuirilor. Altele însă, mult mai puțin impuse de realități și neașteptând decât oarecari strădăni de înlăturare și reimpresopțare de vederi, ne-au silit să strecurăm rezerve și imputări printre juste elogi.

Față de programul de lucru și repertoriul marilor orchestre simfonice străine, „Filarmonica” s'afunda mai ales prim două insuficiențe.

Una, aceea a „imperizării” programelor. Pe măsură ce stagiunea înalță, se urceau abia două trei programe pentru viitor, fără să se cunoască niciodată întregul plan de întocmire a programului anual.

De aci mai multe inconveniente. Unul, al repetărilor regretable, în aceeași stagiune, a lipsei de coordonare, de metodă, de echilibru și armonie în programele stagiunii. Altul, al desorientării publicului, pus în mare inferioritate față de acela al atâtor din orchestrele europene, unde fiecare auditor își poate alege dela începutul anului ceea ce îl interesează, își poate face un program de ascultare și de... cheltuieli, fără de surprize.

Instăruțit, necunoașterea din vreme a repertoriului stagional, a implicat și înșurubirea atât de practică, atât de simplificatoare, a abonamentelor care asigură dinainte locul dorit fiecăruia, poate aduce o ușoară degravare în bugetul spezelor muzicale ale habitorului de muzică evitând și toată pierderea de vreme a scrierilor de așteptări la

torul eminent al frumuseților limbii marelui Will, ne va da Regele Lear și Shylock, urmând să întregască, pe măsura ce vor fi transpuse în românește, seria comedilor titanului dela Stratford on Avon. O operă care va încrusta în istoria culturii românești numele d-lui profesor Dragoș Protopopescu, acest temeinic cunoscător al literaturii engleze.

DESPRE TRADUCATORI

Giovanni Papini scrie undeva: „Prin opera lor umilă, traducătorii săvârșesc o faptă mai înțeleaptă și mai de preț decât d'plomații și decât societățile naționale...”.

Și, ca o concluzie: „Poezia și religia este universală, iar cunoașterea reciprocă a sufletelor popoarelor, prin mijlocirea literaturii, ajută la păstrarea acelei universale înfrățiri, care ne vine din comuna credință în Hristos”.

Să facă oare aluzie Papini la unlițea indestrușibilă a culturii contemporane?..

GEORGE SBARCEA

Se spune că d. Gărdescu, rotofeul actor al Teatrului Alhambra l-a depășit în fantezia muzicală „Atlantida”, pe măttelul său coleg H. Nicolaidă.

Se spune: „În legătură cu aceasta, o scenă autentică de cafenea (cei cari nu agreează cancanul sunt rugați să nu citească această notă):

N. Gărdescu își l'imba radios, zilele trecute, dezvoltând abdomenul printre mesele berărilor-cafenea Royal.

O masă de actori l-a reperat și imediat l-a luat în primire. — „Ce te-ai îngășat așa?” îl înt:eahă o jună ingenună.

— „Păi, cum să nu se îngășe?” răspunde prompt actorul și gazetarul G. M. dela aceeași masă. „Nu l-a mâncat el pe Nicolaidă în Atlantida?”

Se spune (ce-o să fie până la urmă o să vedem) că întepretă principală a apropiatei premiere a Teatrului Municipal, „Margareta la 3”, ar putea fi domnișoara Elvira Godeanu. Se pronunță insistenț în legătură cu acest rol și numele d-nei Marietia Deculescu.

Vom avea, în sfârșit, ocazia să admirăm pe scena Teatrului Național piesa lui Marcel Achard: „Corsarul”. D-nul George Vraco va interpreta rolul principal.

D. Fernando de Crucciati va pune în scenă, în actuala stagiune piesa lui Massimo Bontempelli: „Nostra Deo”. Așteptăm o nouă autentică lecție de regie, ca aceea pe care d. Crucciati ne-a dat-o, prezentând „Mira” de Alfieri.

D. Ion Velicu plănuiește, pentru viitoarea stagiune, o serioasă ofensivă pe tărâmul teatral. Astfel, atât piesa scrisă în colaborare cu George Sbarcea, „Ministru cu

termen redus”, cât și dramatizarea „Cocoșatului dela Notre Dame”, pot constitui două frumoase succese.

N. Făgădaru, S. Holban, Costel Rădulescu: nume de actori mai puțin cunoscuți decât acelea ale vedetelor cu fotografii publicate pe două coloane.

Ani de-arândul, actori inestetrați cu harul de preț al talentului au fost mereu întârziți pe la sfârșitul distribuțiilor în rolurile de 4-5 cuvinte ale boerilor moldoveni sau ale oamenilor din popor, în piesele istorice cu multă figuratie. Pricinile acestor nedreptăți nu le vom discuta acum aici. Fiecare lucru la vremea lui.

Un lucru însă este evident: mulți actori talentați au avut de înfruntat azi de-arândul, ostilitatea unor oameni hotărâți să-i țină mereu în obscuritate.

Normal este ca toți acești tineri să năzuiască spre locuri pe cari le merită cu prisosință în Teatrul românesc.

Și iată-i pornind hotărâți în-spre primele perspective pe cari le-au putut întrevede: se reînfrățiază Teatrul Național la Craiova.

Și o mână de tineri actori al Teatrului Național din București pornesc, călăuziți de steaua rășă a talentului să înfrunte alte mealeaguri, alți oameni.

Le urăm să întâlnească oameni mai buni și mai înțelegători decât cei de aci, iar ecoul succesorilor ce le vor dobândi la Craiova să-l trimească, împreună cu salutările lor, tuturor aceluia cari s'au îndoit de talentul cu care sunt în-zestrați.

DIMITRIE POPESCU

B. P. Hasdeu și teatrul său

(urmare din pag. D)

Nu de sine oare se plânge, acest magnific intelect, în fața opacității semenilor săi, când grăește în versuri :

La noi însă când o rază
De soare pătrunde în țară
Toți se scoală, toți turbează
Toți voesc s'o dea afară (act. IV).

Și, precum scrie același Mircea Eliade: Nicl-un scriitor român n'a căutat mai sincer și mai înfierbântat gloria „setea de a fi tot mai mare și mai mare”, „setea de a merge înainte” ca Hasdeu în Răzvan și Vidra.

Această sete și dorință dinamică, ce-i aparține și ar vrea-o dăruită neamului românesc. Hasdeu întreg respiră în Răzvan și Vidra, oglin-dă a întregii sale opere, a turbulențului său caracter. Cineva spunea că Hasdeu nu s'a desbărat niciodată, dealungul vieții, de un complex Dostoyevskian. Și poate nu se înșela.

Căci talentul său multiplu nu era lipsit de mesianism. Când leagă destinul oamenilor de înfățișarea chipului :

„Tu ai o față cam proastă : frunte jos, gură căscată
„Semenle cele mai bune de o inimă nestricată
zice Bașotă. Sau :
..... Te cunoști după sprânceană
Un nas ascuțit de vulpe, o bărbuță vicleană
și mai jos :
..... Ce-i drept,
Mutra-i oarecum arată suflet ager și deștept.

Și când face din Vidra elementul primordial al atâtor porniri de măreție în mod instinctiv,

cel puțin, dacă nu voit, el profetizează alegând elementele cele mai curate pentru asemenea act de înaltă tensiune : femeia și sufletul (căci pe chip se citește semnul sufletelor) .

Mesianismul său, care nu este decât gândirea sa întregă îndreptată către altceva, către mai mare, mai covârșitor, „mai înainte” către „Impărăție”, care trumpe vijelios să spargă limitele micimilor normale.

„Să nu domnești ca un Vodă, ci ca Răzvan-Impărat” spune Vidra :

Căpitanti :
Da, da, da, împărăție !...
Tânase (trist) :
Ar fi bine deosamdată
Să rămânem cu Moldova !...

Și iată, zdrobitor, pusă problema la sfârșitul dramei, pline de înțelesuri, între eroica atitudine a lui Hasdeu, roștită prin cuvintele Vidrei, și cuminența străbună a românului personificat prin Tânase.

Anti-teză de o însemnătate copleșitoare pe care numai curajul lui Hasdeu a avut îndrăzneala să o arunce în mijlocul teatrului său când era atât de greu să o rezolve.

Și bine înțeles nu o rezolvă, dar nici nu acordă vreunulă dreptate. Căci dacă se adevăresc meritele lui Tânase, pentru destinul lui Răzvan, atitudinea biruitoare în nenorocire a Vidrei, care la lăsmarea cortinei pronunță acele două vorbe cetermurătoare : Să ieși ! ne îndeamnă să ne îndoinm asupra sensului adevărat ce trebuie acordat unor victorii în viață.

Dar acesta este Hasdeu. Romanticul, vijelito-

sul, poetul în viață și omul în poezie, român mai presus de orice și intelectual înainte de orice, dramaturg pentru că drama i-a dat puțința să-și descare sufletul la un moment dat și istoric, fiindcă avea „un anumit demon al creației în sine”, pamfletar, critic, scriitor de romane, povestiri romanțate, după cum dorul veșnic nemulțumit al sufletului său găsea mai nimerită o cale sau alta spre a se manifesta.

Teatrul său așadar nu este decât o manifestație a aceluiași geniu orgolios și ambițios, cu vederi de întins imperialism. El a avut curajul să-și exprime idelle și le-a dat forma ideală a dramei romantice, albe de patimi și culme de ambiții. Ambitia, temeritatea, dreptatea, căci era un înșetat după ea, și totuși disprețuind-o, mândria sa, toate, și-au găsit o cale ideală de afirmare în limitele celor cinci cânturi — acte ce alcătuiesc Răzvan și Vidra.

Cine este atunci, acest Răzvan, și ce înseamnă această Vidra. Sunt ele oglinde transformate ale sufletului său ? Ori simple ficțiuni culese din tradiția istorică a neamului nostru, pentru a îmbrăca haina pătimașe a lui Hasdeu. Probabil aceasta din urmă ipoteză este mai certă.

Și încă odată suntem nevoiți a înțelege cum pentru el teatrul nu a fost un crez, ci o formă de exprimare.

Este și natural. Sunt oameni cari scriu fiindcă se cred geniali. Alții sunt geniali și din această pricină simt nevoia să scrie, să-și reverse sufletul. Hasdeu face parte din această biruitoare categorie. Răzvan și Vidra pentru el este ca un cuvânt pentru un om simplu. Face parte din articulația modestului său vocabular. Pentru Hasdeu este un pion al gândirii. A vorbi numai despre el, înseamnă să nu-l pricepem. A înțelege Răzvan și Vidra prin prisma măreției lui Hasdeu, și numai astfel, indiferent de tendințele cari cer să vorbești despre drama aceasta ca și despre ceva aparte în opera lui. Căci această cale, este a nu o fi înțeles cu adevărat.

ROMEO ALEXANDRESCU

pe scurt

D. Aurică Athanasescu își va sărbători cei 30 de ani de activitate teatrală, prezentând un act din „Noaptea furtunoasă” a lui Caragiale, precum și comedia lui Shakespeare, „Femeia îndărătnică”. Anul acesta vom avea deci ocazia să asistăm la 3 strălucite aniversări: acelea ale d-lor Bulfinski și Athanasescu precum și aniversarea d-nei Maria Filotti. Trei actori de frunte al Teatrului românesc, vor primi omagiul publicului și al camarazilor cari i-au iubit și întotdeauna i-au apreciat.

După d-ra Eliza Petrișescu, o altă actriță ieșeană vine să înfrunte păreața publicului bucureștean, D-ra Athena Marcopol, care a reușit excelente creații pe scena Teatrului Național din Iași a fost angajată la Teatrul Municipal din București. Așteptăm cu nerăbdare s'o vedem „la lucru”.

Se spune că d. Gărdescu, rotofeul actor al Teatrului Alhambra l-a depășit în fantezia muzicală „Atlantida”, pe măttelul său coleg H. Nicolaidă.

Se spune: „În legătură cu aceasta, o scenă autentică de cafenea (cei cari nu agreează cancanul sunt rugați să nu citească această notă):

N. Gărdescu își l'imba radios, zilele trecute, dezvoltând abdomenul printre mesele berărilor-cafenea Royal.

O masă de actori l-a reperat și imediat l-a luat în primire. — „Ce te-ai îngășat așa?” îl înt:eahă o jună ingenună.

— „Păi, cum să nu se îngășe?” răspunde prompt actorul și gazetarul G. M. dela aceeași masă. „Nu l-a mâncat el pe Nicolaidă în Atlantida?”

Se spune (ce-o să fie până la urmă o să vedem) că întepretă principală a apropiatei premiere a Teatrului Municipal, „Margareta la 3”, ar putea fi domnișoara Elvira Godeanu. Se pronunță insistenț în legătură cu acest rol și numele d-nei Marietia Deculescu.

Vom avea, în sfârșit, ocazia să admirăm pe scena Teatrului Național piesa lui Marcel Achard: „Corsarul”. D-nul George Vraco va interpreta rolul principal.

D. Fernando de Crucciati va pune în scenă, în actuala stagiune piesa lui Massimo Bontempelli: „Nostra Deo”. Așteptăm o nouă autentică lecție de regie, ca aceea pe care d. Crucciati ne-a dat-o, prezentând „Mira” de Alfieri.

D. Ion Velicu plănuiește, pentru viitoarea stagiune, o serioasă ofensivă pe tărâmul teatral. Astfel, atât piesa scrisă în colaborare cu George Sbarcea, „Ministru cu

termen redus”, cât și dramatizarea „Cocoșatului dela Notre Dame”, pot constitui două frumoase succese.

N. Făgădaru, S. Holban, Costel Rădulescu: nume de actori mai puțin cunoscuți decât acelea ale vedetelor cu fotografii publicate pe două coloane.

Ani de-arândul, actori inestetrați cu harul de preț al talentului au fost mereu întârziți pe la sfârșitul distribuțiilor în rolurile de 4-5 cuvinte ale boerilor moldoveni sau ale oamenilor din popor, în piesele istorice cu multă figuratie. Pricinile acestor nedreptăți nu le vom discuta acum aici. Fiecare lucru la vremea lui.

Un lucru însă este evident: mulți actori talentați au avut de înfruntat azi de-arândul, ostilitatea unor oameni hotărâți să-i țină mereu în obscuritate.

Normal este ca toți acești tineri să năzuiască spre locuri pe cari le merită cu prisosință în Teatrul românesc.

Și iată-i pornind hotărâți în-spre prime

ZILELE ACESTEIA

am citit trei broșuri: „Dichter schreiben über sich selbst” (Poezii scrise despre ei înșiși), Friedrich Griese „Mein Leben” și Wilhelm Schäfer tot „Mein Leben”, — adică „Viața mea”.

Dichter schreiben über sich selbst a apărut în editura Eugen Diederichs, Jena 1940, și conține douăzeci de confesiuni semnate de Ludwig Friedrich Barthel, Hans Baumann, Josefa Berens-Totenohl, Hans Friedrich Blunck, Kari Brüger, Anton Dürfler, Edwin Erich Dwinger, Otfried Graf Finckenstein, Svend Fleuron, Otto Gmelin, Hans Christoph Kaerger, Sepp Keller, Emil Merker, Agnes Miegel, Joseph Georg Oberkofler, Grigol Kobakidse, Hermann Stahli, Luu von Strauss und Torney, Helene Voigt-Diederichs și Gerard Waischap.

Doăzeci de scriitori dintr-e cari cel mai tânăr (Hans Baumann) a împlinit, de curând, 28 de ani, iar cei mai în vârstă, Svend Fleuron, șasezeci și opt.

Celelalte două cărți, cu titlul de Mein Leben, fac parte dintr-o serie de publicații autobiografice aparute în editura Juncker und Dunhaupt din Berlin. Seria, îngrijită de Heilmuth Langenbacher, nu este încheșată și numără, până în prezent, autobiografiile semnate de H. F. Blunck, Ernst Jünger, von Wolf Dieter Müller, Wilhelm v. Scholz, Hermann Stehr, Josef Magnus Wehner și cei doi aca pomeniți.

Nu ne-am lăsat oprit, poate, asupra acestor „cărți” cartonate cum nu se poate mai cu gust și mai simplu, dacă nu conțineau anumite mărturisiri pe care le socotim foarte prețioase pentru cunoașterea genezei însăși a operei de artă literară.

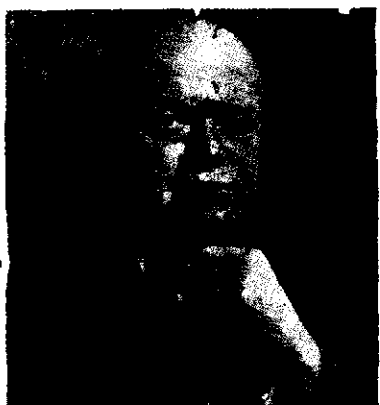
Înainte însă de a face anumite considerații și până a nu cere apariția și la noi a unor atari necesare broșuri — și nu numai! — pentru cercetătorul de mâine în domeniul literaturii, spicium pasagiilor cari, credem, vor prileji câteva clipe de cugetare și răsădărire și în rândul scriitorilor noștri tineri sau mai tineri.

„ORICE DĂRUIRE DE SINE. se destăinuie Ludwig Friedrich Barthel (n. 12 Iunie, 1898), cuprinde și bucuria ei, iară scrisul nu e meserie pe care o practică zi cu zi, ci har care te năpădește în clipă neașteptată și cu puterea tuturor lucrurilor create din natură.

„ADEVĂRUL CEL MAI ADEVĂRAT, zice și Josefa Berens-Totenohl (n. 30 Martie 1891), plasându-se pe aceeași linie. — pe care-l putem mărturisi despre noi înșine se găsește, fără doar și poate, în operele noastre poetice”.

NOTE germane

„LA CINCIZECI DE ANI, mărturiseste H. Fr. Blunck. — prietenii mi-au oferit o soriere omagială pe care au numit-o, după nu mic eseu-confesiune al meu, „Umilire în fața lui Dumnezeu, Cinste Tării. Nuntă arteilor. — Ei credeau că aceasta ar fi lozincă mea. Nu a fost lo-

HANS FRIEDRICH BLUNCK zinea mea; dar dacă prin cuvântul umilire, înțelegem vechia noțiune de „răvnă slujitoare” (den alten Begriff des „dienenden Mutes”), mă declar bucurios de partea acestui cuvânt și de partea credinței că poporul meu și omeniara trăiesc într-o tinerie curajoasă și bogată și că, a-tăta vreme cât mai respirăm, vom lucra și ajuta, sărbătorește și cu bucurie, afirmând prezentul, nădăjduind în viitor — în viitor și'n buna voie a lui Dumnezeu față de noi și față de pă-mântu; nostru bucurios de primă-vară”.

OTTO GMELIN, care nu mai este printre cei vii, scria: „Este una din bucuriile mele cele mai curate să urmăresc progresele fizice celei mai noi, noile teorii despre spațiu și timp și așa numita teorie a cuantelor. Cred că lumea construită de fizica modernă e cea mai marează și mai sublimă poezie a vremii noastre.

„STRIVIT DE PROPORȚIILE, pe cari cei mari le impuseră lecturii mele, — notează Emil

Merker (n. 7 April 1888), renunțasem la operă proprie. Dară ispită din mine nu ținea și, în cele din urmă, am dat la o parte toate propozițiile și am îngenuchiat, așazicând, cu ochii închiși în munca mea, fără gând la vreo publicare și dedicându-mă numai fericii și trebuinței dure-roase de a avea dreptul să construiesc. Plăcerea mea de creație nu ia niciodată naștere dintr-un proces interesant de întămplări sau dintr-o fabulă antrenantă; fenomenul primar, este, întotdeauna, dragostea pentru câțiva oameni și căror fizionomii originale lo găseșc date în mine însumi. Nu observ și nu-mi însemnez nimic observat. Flecarea dintre oameni: mei trebuie să tie eu însumi, — ceace fac și spun ei trebuie s'o dibui tatonând în mine însumi. Nu-mi pasă niciodată de trumos și poetic; ceace doresc este să tu numai adevărat. Nu iubesc patosul și întâmplările mari. Partea zguduitoare a existenței aș vrea s'o fac sensibilă în manifestarea ei de toate zilele. Dacă izbutesc să-l prezint pe om punându-și odată cu viața, și țesca lui, țenu mi-l alins”.

„INCERCĂ SĂ MĂ REFER LA matca originară a muncii mele, deoa'eece mi-i peste puțină, scrie Joseph Georg Oberkofler, s'o prezint ca pe un proces pe care-l poți observa. Căci, atât din punctul de vedere al momentului ca și din cel al fononului scrierii, nu-mi dau precis seama când și cum începe. Chiar și în timpul redacării unei lucrări nu încețază evoluția ei organică, evoluție care ia, de cele mai multe ori, alte direcții decât credeam.

De voința singură depinde numai puțin. Ea pune abea atunci mâna pe lucruri când ele i se prezintă în fondul albiei crea-toare a sufletului. Drumul până acolo însă este o iscodire a acelu-lu hotărâtor la care se întălnesc, intru unire roditoare, cele ce je-am moștenit și cu ceace este trăire a noastră. Amândouă sunt, simutan, și izvor și revărsare. Până atunci nu la ființă nici un plan, nici o schiță și nici o jintă.

Nume magice, venite din peisagiul nașal și din poveste fără-nească, suna în sufletul meu. — vobe și întâmplări mici și neînsemnate pășesc, dintr'odată și peste măsură de mari, într-o lumină curgătoare. — experiențe personale se modifică și iau chip, — voci se aud, venind dela străbuni. — partea orânduită și păstrată în mine fără puțință de dispariție imprumută sens și formă dela întâmplarea pe care mi-o aduce sau mi-a adus-o propriu-zis meu destin omeneș și apoi încep să respirăm atmosfera lucrurilor pe cari doresc să le intruchieșc după sufletul lor viu. E un timp greu.

Mă apăr împotriva fiecărei opere și, totuși, mă lupt pentru ea. Îndoiindu-mă mă tem de începutul către care sunt cu toate acestea, mănat. Este un chin să te apuci de lucru, dăru unu și mai mare să te împotrivesți ten-

dinței. Șovăieșc ea în fața unei încumetări și ea în fața unei fatalități și, totuși, mă arunc în mijlocul vârtejului. Opera mea nu este joc al unor puteri ce se mlădiază în veselă liberlate. Opera mea stă sub poruncă aspră.

ASEMANĂTOR DAR FĂRĂ DURERE

se petrec și în sufletul lui Friedrich Griese procesele de înche-gare a viltoarei cărți: „...săptămăni întregi pot să umpli fișe ce nu au nici o legătură una cu alta, — nu există nici un plan, — sau cel puțin nu văd nici unul. totuși scriu înainte și, uneori, se adună, în felul acesta, un deal de fișe mici cari, toate, sunt foarte importante și dintre cari nici una nu trebuie îndepărtată. Lucrurile merg așa un timp oarecare, până într'o zi se prezintă acea trăire care încheagă totul; — și atunci recunoșc că de just ordonate se găseau toate în jața mea. Nu trebuie să mă mai gândesc. — cartea există de la început până la sfârșit; eu trebuie numai transcrișă. Acest lucru se întâmplă, de cele mai multe ori, în câteva săptămăni.

Faptele trăite îmi vin, fără excepție, pe calea văcutului. Ete trăesc din peisaj, dar eu trebuie să le văd. Fiecare din mulții oameni cari, între timp, au fost fixați în cărțile mele există realmente, cu fizionomiile lor esențiale; trebuie să schimb doară câteva trăsături mici, — nume sau profesione sau vârstă sau înrudire, pentru că ei să nu se recunoșcă sau să nu fie recunoșcuți imediat când una din cărțile mele le va cădea în mână. Se poate spune că, în modul acesta, îmi vine foarte ușor să-mi scriu cărțile. Văd și scriu. Nimic mai mult”.

CĂT DE ALTFEL MUNCEȘTE

totuși, scrupulosul Wilhelm Schäfer: „...și dacă până în ziua de azi, în ore bune, am norocul

LUDWIG FRIEDRICH BARTHEL

să-mi redactez lucrările. repede și aproape gata de tipar, a trebuit și trebuie să-mi răscumpăr acest noroc, destul de deseori, prin munci de luni de zile, deoa'eece nu pot scrie decât ceace este gestat până la urmă”.

TAINICE SUNT

căile vieții și tainice rămân je-gile după cari purced, se matu-rează și se nasc operele literare și operele de artă în deobște. Și se pare că nimic psihologic nu va lămurii, definitiv și integrat, misteriosu concurs de dispoziții și

NOTE italiene

GIOVANNI COMISSO

face parte din generația numită de Prezzolini „dell' avventura”, stând alături de un alt tânăr prozator italian, Curzio Malaparte. Comun au acești doi scriitori, ca și întreaga generație a „aventurii”, dragostea de risc, întoarcerea la jocul fanteziei, nevoia de a povesti întâmplările trăite sau pur și simplu văzate numai.

Integrat în grupul revistei milaneeze Convegno, condusă de Enzo Ferrieri, numele lui a apărut alături de al lui G. B. Angioletti, Sergio Solmi, Eugenio Montale, Piero Gadda și alții. Celebru înainte de a semna un volum propriu zis, Comisso este definitiv consacrat ca prozator în 1928 odată cu apariția cărții marinierești Al vento dell' Adriatico. Pe lângă unele inevitabile reminiscențe dannunziane, volumul poartă semnul unei inconștabile vigori stilistice, a unei adevărate virtuozități în reprezentarea simțelor vii și a peisajelor. Nu e nimic aici din divagările proprii descrierilor de călătorii sau din precizările științifice ale cărților de popularizare a aspectelor geografice. E numai bucuria imperioasei „chemări” a navigatorului, fascinarea omului de vechi schim-bătoare și mereu aceeași natura.

În anul următor, 1929, apare al doilea volum, inspirat din aceleași motive marinierești, Genito del Mare, cu care autorul câștigă premiul Bagutta 1929. Stilul capătă o mai mare măsură, stabilitatea proprie adevăraților stilști, de unde nici un cuvânt nu se poate clinti, fără a-și pierde armonioasa fluiditate am Al vento dell' Adriatico atât de caracteristică evocărilor marine.

Gente del Mare rămâne cea mai perfectă creație literară a lui Comisso, a cărei frumusețe de stil a fost nu numai neîntrecută, dar nici măcar atinsă în volumele care-au urmat an de an, cu o regularitate de cronometru: Giorni di guerra, Cina-

giapponese, Il delitto di Fausto Diamante, Storia di un patrimonio, Avventure terrene...și ultimul, apărut în 1940, Felicità dopo la noia. Nicăieri nu mai apare tonalitatea puternică a fantasticului ca în primele volume și nici sensibilitatea prețios de fină a impresiilor din tinerețe. Mar-turitatea și anii veniți după maturitate au adus un calm al sim-fritatei și o puritate a expresiei, care, dacă înscamnă liniștea interioară a omului Comisso, înseamnă și declinul, am putea spune poate puțin cam aspru, al scriitorului.

Comisso face parte dintre artiștii cari ard, se dăruiesc numai în tinerețe: sensibilitatea, spon-taneitatea, filonul creator, par să se micșoreze odată cu înmulțirea anilor.

În La felicità dopo la noia, volum de nuvele, Comisso face eforturi evidente pentru a găsi tonul de odinioară și reușește câteodată să arunce în câteva pasagi umbra scrisului din tinerețe. Dar totul are aerul melancolic al oboselii, al unei, aproape dramatice, neputințe.

Stilul lui Comisso își dă florile lui rare în evocarea naturii; în mijlocul unui peisaj terestru sau marin, trăesc cu mai multă intensitate și finețe vii.

Căci sensibilitatea scriitorului își trage seva din ceace vede, din aspectele mării, a munților, a câmpurilor. Sărăcă natura, mai puțin bogată devine și literatura lui Comisso.

Dacă ultimele volume ale lui Comisso nu satisfac complet gustul rafinat al unui cititor de literatură bună, întoarcerea la primele lui cărți devine o în-cântare chiar și pentru cel mai pretentios iubitor de proză.

Dăm, ca un foarte umil exem-plu, începutul povestirii „Donna sul mare” din volumul Gente di mare: „Erano cinque giorni che si navigava lenti, sospinti, più che dal vento, da un flusso inintermittibile di acque. Uscito di sotto coperta, il mattino mi accolse così la freschezza a risciacquarmi la bocca pesante di son-

no. L'isola vicina adorava nei suoi boschi, sarebbe stato delizioso indurre il nostro fuito a questo profumo di muschio e di tronco d'abero, che si riscaldavano al sole”.

(Erau cinci zile de când navigam cu încetinială, împinși, mai mult decât de vânt, de un curent de apă neașteptat. Ieșind pe co-verte, dimineața mă întâmpină cu răcoare ca să-mi cătească gura grea de somn. Pădurile din insula vecină mirosează; ar fi fost delicios să respirăm parfumul acela al mușchiului și de trunchi de copac, care se scaldau în soare).

Tot atât de armonios ca limbă — sunt în primele cărți ale lui Comisso fraze investite cu duhul poeziei, — dar interesant și prin conținut, reprezentând crezul de navigator al scriitorului e și acest pasaj: „Navigare è un divenire convalescenti presi da esasperazioni allucinanti. Ma più m'accorsi, attraverso allo splendore del mare come attraverso a una lente che ingradsica, che la mia vita di terra ferma in tutte le guaste altitudini trovava un modo di spegursi come per vendicarsi d'esser nata: pertanto ad ogni mattino controllavo quanto avevo perduto di quello che m'era addosso di morto e quando avevo da perdere. E i sogni, ogni notte più avanti sul mare, retroceti in composizioni di me sempre più vicine alla mia infanzia, paravano preannunciare il ritmo della mia vita, alla purezza d'una volta”.

(A naviga înseamnă a deveni convalescent, cuprins de exas-perări halucinante. Îmi dau din ce în ce mai mult seama, prin ajutorul splendorii mării ca prin ajutorul unui lupte care mărește, că viața mea de locuitor al uscatului cu toate vătămătoarele ei obiectivă găsea un fel de a se stinge ca și cum s'ar fi răzbu-nat pentru faptul că s'a născut.

De acea controlam în fiecare dimineață cât pierdusem din ceace aveam mort și cât mai aveam de pierdut. Și visurile, în fiecare noapte mai îndepărtat pe mare, întoarse în alctături mereu mai aproape de copilăria mea, păreau să anunțe ritmul vieții mele, asemeni purității de atât dată).

De acea controlam în fiecare dimineață cât pierdusem din ceace aveam mort și cât mai aveam de pierdut. Și visurile, în fiecare noapte mai îndepărtat pe mare, întoarse în alctături mereu mai aproape de copilăria mea, păreau să anunțe ritmul vieții mele, asemeni purității de atât dată).

CONSTANȚA TUDOR

HANS FRIEDRICH BLUNCK, retras la moșia sa din Möllenhof, lucrează actualmente la marea epopee IN VERSURI Die Sage vom Reich (Cântarea despre Reich). Opera, proiectată în trei volume, are drept temă devoltarea Reich-ului german și va constitui, după mărturisirea poetului, un fel de bilanț spiri-tual al întregii sale munci de până acum”.

În legătură cu acestea ne per-mitem să notăm următoarele: Departe de a fi devenit anarhic, marea epopee va țenu în toate vremile viitoare creatoare a marilor poeți. De aceea veacul nostru oferă unui vizitor Homer... mai mult decât o întoarcere acasă. Totul însă e în funcție de acest aed.

FRIEDRICH SCHNACK care ne-a vizitat și pe noi acu aproape trei ani, a citit din operele sale la Kopenhaga, ca oaspe al Institutului german de științe.

POETUL FRANZ TUMLER a fost distins cu premiul literar al ținutului sudet. Acest premiu anual este de 10.000 mărci germane și e destinat operelor literare privind des-tinul nemților din răsărit și sud-est. Franz Tumlér este primul care l-a obținut.

IN NOEMBRIE ANUL ACESTA va avea loc, la Neissen în Silezia de Sus, o săptămână EICHEN-DORFF patronată de Reichsleis-terul Baldur von Schirach.

O SĂPTĂMÂNĂ A POEZIEI va avea loc, între 4-11 Octom-brie a. c. și la Bochum sub lozincă „Völkische Dichtung seit Dietrich Eckart” (Poezie etnică dela D. E. încoace). Vor ceti din operele lor: Hans Friedrich Blunck, Bruno Brehm, Wilhelm Schäfer, Hans Grimm, Hermann Claudius, Hans Baumann, Max Wegner, Herybert Menzel, Kurt Eggers, Hans Zöberlein, Otto Paust, Hannes Kremer, Gerard Uhde și Ines Widmann. Cunoscutul istoriograf al literaturii, dr. Franz Koch, va vorbi despre: Forțele de tensiune psihică în scrisul german (Die seelischen Spannkraften in der deut-schen Dichtung).

Socotim, totuși, că o „archelă” materializată într'un șir de bro-

Insemnări despre opera poetică a lui Hasdeu

Împlinirea a treizeci și cinci de ani dela moartea lui Bogdan-Petriceicu Hasdeu, în 27 August 1907 ar fi să fie un îndemn la citirea sau recitirea acestui scriitor posedat de un neastâmpăr al creației care a rodit în cele mai felurite domenii de manifestare ale spiritului, înzestrând cu opere de valoare filologica, istoria și literatură românească.

Înainte de a fi așezat la locul cuvenit, în prețuirea cărturarilor, Hasdeu trebuie scos mai întâi din ungherul întunecos și din steampa încremenire a manualelor de istorie literară, spre a fi redat circulației vii a scrisului care se citește cu pasiune și cu folos, însămănând și rodind mai departe eforturile generațiilor ce vor veni.

Greutatea întemeierii unor judecăți sprijinite pe o informație suficient de întinsă dacă nu completă, asupra unei activități atât de multilaterală cum a fost aceea a lui Hasdeu și a prețurii nepărtinitoare a roadelor acestei activități este astăzi înlăturată prin tipărirea celor două volume de „Scrieri literare, morale și politice” (Editura Fundației Regale pentru literatură și artă, București, 1937).

Opera atât de cuprinzătoare și diversă a lui Hasdeu are astfel șansa de a redeveni actuală, putând fi invocată și discutată, dar mai ales cunoscută — „descoperită” de publicul românesc, așa cum năzuiește d. Mircea Eliade, prin îngrijirea și cu a căruș sârguință a fost posibilă editarea acestei antologii.

Versatilitatea geniului multiplu al lui Hasdeu, revărsat ca o deltă fertilă asupra

culturii românești și acea „necărbdare a creației” ce-l caracterizează — după potrivita expresie a editorului său, — n'au nimic a face cu improvizatia superficială a diletantului, fie el chiar genial. Intinderea pe suprafața nu e în paguba profundității, la Hasdeu. Ce altă dovadă decât magnificul Etymologicum Magnum Romaniae din care singur el a dat la iveală trei volume, pe când în zilele noastre publicarea Dicționarului Academiei Române înaintea atât de anevoios, cu toată răvna sporită a unor puteri întovărășite.

Literatul și filologul, pamfletar scă-părilor de vervă și profetul vizionar al naționalismului românesc sunt câteva aspecte din multipla personalitate a prodigiosului scriitor, ilustrate prin talentul și vasta lui pregătire științifică.

Ceeace uimește în opera lui Hasdeu este caracterul enciclopedic al preocupărilor lui și repeziunea ritmului creator, într'o vreme când în cultura românească aproape totul era de făcut și chiar puținul care exista trebuia luat dela capăt. O tradiție literară abia începuse a se înfi-ripa, publicul cititor era nepregătit, lipsseau chiar instrumentele științifice necesare muncii sistematice a istoricului și filologului.

Împrejurări ca acestea nu erau însă în stare să-l descurajeze, să-l facă șovăitor în îndeplinirea misiunii pe care singur mărturisea că și-a înțeles-o „pe o scară colosală”. Teamă i-a fost doar „ca nu cumva munca și voința să fie covârșite

prin sărăcia puterii” și atunci să se prăbusească de pe schelă, asemenea mestrcului Manole.

„Penser vite c'est une fête pour l'esprit”, scrie undeva H. Taine. Repeziunea ritmului de creație și efervescența gândirii lui Hasdeu, aflată într'un necontenit neastâmpăr se întovărășeau la el cu un entuziasm sărbătoreț de care ar fi vrut ca orice activitate să fie însuflețită: „Fără poezie — scria el — fără entuziasm, nimic mare. Vei fi soldat, dar nu erou; vei fi actor dar nu artist; vei fi funcționar, dar nu un om de stat”.

Fiește, e vorba aci despre poezie, ca o predispoziție sau aptitudine generală, de un lirism al creației, iar nu de preocuparea supusă — în înțelesul obișnuit — regulilor unei prozodii anumite și isvorită din exercițiul unei arte poetice proprii. Cât privește condițiile pe care trebuie să le întrunească poezia ca atare, Hasdeu a avut prilejul repetat să se rostosească limpede, în proză și versuri, asupra acestei chestiuni.

Trebuie spus din capul locului, că poezia lui Hasdeu înfățișează destul material nobil, ca să îngăduie cercetătorului de a renunța la apriorismul sentimental și liric al apologetului; tot de pe acum trebuie făcută și deosebirea esențială între producția lui poetică până la 1898 (anul morții lui) și după această dată,

prin sărăcia puterii” și atunci să se prăbusească de pe schelă, asemenea mestrcului Manole.

„Penser vite c'est une fête pour l'esprit”, scrie undeva H. Taine. Repeziunea ritmului de creație și efervescența gândirii lui Hasdeu, aflată într'un necontenit neastâmpăr se întovărășeau la el cu un entuziasm sărbătoreț de care ar fi vrut ca orice activitate să fie însuflețită: „Fără poezie — scria el — fără entuziasm, nimic mare. Vei fi soldat, dar nu erou; vei fi actor dar nu artist; vei fi funcționar, dar nu un om de stat”.

Fiește, e vorba aci despre poezie, ca o predispoziție sau aptitudine generală, de un lirism al creației, iar nu de preocuparea supusă — în înțelesul obișnuit — regulilor unei prozodii anumite și isvorită din exercițiul unei arte poetice proprii. Cât privește condițiile pe care trebuie să le întrunească poezia ca atare, Hasdeu a avut prilejul repetat să se rostosească limpede, în proză și versuri, asupra acestei chestiuni.

Trebuie spus din capul locului, că poezia lui Hasdeu înfățișează destul material nobil, ca să îngăduie cercetătorului de a renunța la apriorismul sentimental și liric al apologetului; tot de pe acum trebuie făcută și deosebirea esențială între producția lui poetică până la 1898 (anul morții lui) și după această dată,

(Urmare în pag. 4-a)

OTTO GMELIN

și prin chestionarea, imediat conșc-leuă, cu privire la cele ce au fost făcute și se exprime așa cum s'a exprimat și nu altfel, nu putem sublinia totuși ideea de covârșitoare importanță a spovedănilor făcute de scriitori în această privință.

IN REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

d. prof. Caracostea a publicat astfel de autobiografii combina-te cu descriere, din partea respectivilor mari scriitori români, a proceselor psihice de cari și-au dat seama când lucrau la citare sau cutare operă.

Eseurile, studiile, interviu-urile publicate de revistele noastre și, în special seria de interviu-cuiri, pe care nu o credem încheiată, din pagina literară a cotidianului Viața, aruncă multă și justă lumină asupra pro-blemei.

Socotim, totuși, că o „archelă” materializată într'un șir de bro-

TRAJAN CHELARIU

NEFERICITUL MIHAIL

— Fragment din romanul „Focul negru” —

de LAURENȚIU FULGA

Rătăci ziua întreagă pe străzi. Știa că asta este una dintre acele zile ale deșertăciunii, care reveneau la răstimpuri aproape egale, dar cu aceeași intensitate. Prietenul sau, Ștefan Măruță, îl surprinsese de multe ori în asemenea faze și-i mărturisise cu o sinceritate care l-a durut mult pe Mihail: — „La tine durează acestea se presim. Aș putea zice că te pregătești pentru ele de mai înainte. E de ajuns să te vad și să te ascult o singură dată, ca să-mi dau seama că ești pe punctul de a deveni din nou trist. Trebuie să faci ceva, ca să scapi!” Iar Elvira, oricât de îndrăgostită ar fi părut și oricât de superficială, tot a intuit feiul lui ciudat de a fi, căci deasemenea într-un târziu de noapte — când el i-a bătut în ușă, după ce l-a lăsat să intre și l-a observat îndoaș, i-a spus: — „Iar ești supărat, Mihail! La mine nu vii decât în zilele de negre. Oare în odaș, au voi bărbații aveți nevoie de câte o femeie ca să vă lumineze la față? Acum șase zile la fel era și peste o săptămână din nou o să-mi bați în ușă”. Amândoi aveau dreptate. Asta însumă ca o sutașină lui nu era cauzată de motive întâmplătoare, nici de mici conflicte cotidiene. Ea pornea din adânc, se sătășluse acolo parca odată cu nașterea lui și nu-l mai părăsea. Suteșina asta poate că a mai fost o cuva de demut, care a murit, a tatălui său probabil — și acum se prelungeste ca o moștenire bolnavă și greu de suportat.

Intra doar pentru câteva clipe într-un restaurant obscur, ca să mănânce, dar după ce luă de câteva ori din fiecare fel — ești repede. Nimic nu-l mulțumea, nimic nu-l oprea în loc. Câteodată avea senzația că e ceva ascuns, cere-l îndemnat din nou spre casa lui Rudolf Wagner, parca ochii domnișoarei Izabela veniseră pe urmele lui și-l chemau înapoi — dar Mihail Bota se reculegea repede, continuând să rădăcească mereu pe alte străzi, îndepărându-se cât mai mult de vâlta Profesorului. Îi plăcea acea plimbare fără rost, neprecupată de nimic pînă la urmă. Ochiul din adânc vedea lumea sub alte fețe și încetul cu încetul o nouă linișe punea stăpânire pe el. Eliberarea aceea triumfătoare îl încălzea, îl înflăcăra — ca și cum acolo la stărușul rătăcirii se va întâlni cu cineva ne mai cunoscut până atunci.

Se întoarse târziu acasă. Din stradă se vedea fereaștra de sus luminaș. Ar fi fost mulțumit să nu se întampine cu doamna Bota, nici cu Ștefan — care probabil îl căutase, — să se retragă singur în odaia lui, să se închidă acolo și să adoarmă repede, extenuat, să nu simtă nimic, să n'arbă niciun vis, să creadă chiar ca somnul acela ar putea fi identic cu o moarte oricât de lungă. Urcă scările încet, dibutnd prin întunecul banstrada, deschișe cu precauție ușa din față, traversă micul holi (care ținea loc și de salon) gata să pătrundă în camera lui, când din surfragerie se auzi glasul doamnei Bota: — Tu ești, Mihail?

Rămase cu mâna încheșată pe clanșă, puțin furios, convins că orice scăpare era imposibilă. — Da, mamă, eu sânt, răspunse și se grăbi să treacă dincolo. Știa că absența lui poate o nelămurire și de aceea trebuia să o liniștească. Doamna Bota, cu un sorț alb peste rochia cenușie, tocmai așeza tarcămurile pentru masă. — Dece ai întârziat atât? întrebă ea, întorcându-se. Sta dreptă în fața bufetului, cu două farfurii în mâini. — „Cât e de frumoasă, gândi Mihail. Așa cum îi cade lumina pe frunte s'ar putea asemăna oricând cu o madonă!”

— Nu știi că sunt ocupat toată ziua? zămbi el de departe, apropiindu-se și sărutându-i amăncoi obrazii. M'am prezentat la noul meu post de asistent... — La Profesorul Wagner? — Exact. M'a primit foarte călduros. — Intr'adevăr, pare așa cum se spune? — Hm! În tot cazul este un om destul de ciudat. Și dacă trebuie să îi suneer, e un bătrân maniar, mamă. Are o idee fixă, de care nu se poate scăpa în niciun chip și pentru care și-a sacrificat averea, viașă. Vrea să dea florilor o viață eternă. Interessant, nu?

— Destul de interesant. Dar după câte știi, este un om de știință... — Și Carele este un om de știință și Colonelul Lindberg și alții alții. Așea sunt senzațiile mari ale civilizației. Dacă asemenea oameni n'apar macar odată pe secol, înseamnă că Dumnezeu a făcut lumea în zadar. — Și o să te duci regulat acolo? — Fără îndoială! Acolo sau la Institut, sau în orice birou, e acelaș lucru, se petrece acelaș proces al fărâmișării. Crezi, maș, că-i mai deosebit un funcționar sau un ofișer sau o doamnă de lume — de ceace face Profesorul Wagner sau de ceace relevă căetodată inventatorii? Nu, mamă. În toate părțile se atonează viașă, bați la ușa misterelor și ceri să și se deschidă. Oare, maba nu crezi că toată lumea la un loc e un splendid balamuc, în care te naști, crești și mori — alergând merou după o himeră? Fiecare dintre noi aleargă după ceva: după o femeie, după un nou continent sau o nouă teșă, să cucerească alt pământ, să scrie o carte, să realizeze înșfășit un vis (oricât de mediocru ar părea). Asta-i legea implacabilă a vieșii — așa cum este.

— Mi se pare că ai dreptate, Mihail... Slatușe acum unul în fața celuilalt. Doamna Bota sorbea ușor din supă, ridicând doar ochii asupra băiatului. Îi plăcea să-l privească mai de aproape și de câte ori mai ales Mihail vorbea înflăcărat, sbucimându-se pentru fiecare lucru în parte, își amintea de Anton Bota — care murise cam la aceeași vârstă cu a lui și de azi. Dacă identitatea fizică, asemănarea aceea exactă a ochilor, a figurii, a glasului — readeuce pe acelaș plan vizual două chipuri de oameni tineri, în care ta-

lăl lua adeseori locul fiului, — cu atât mai mult de multe ori Doamna Bota rămănea îndelung, contemplându-l, cu o adorabile aproape tragică.

— Ce faci, Minaiș? unde te gândești? tresări ea, vazanau-i stana incieșată cu privirile reci și întunecoale la față. Mănăncă, dragul meu... — Nu mi-e foame, mamă... — Ești din nou gol de viață, Mihail? Mă întreabă adeseori, dacă nu e sunt vinovată de toate cate se petrec cu tine, că te-am născut... — Cum poți să vorbești așa? ridică el capul mirat și întinzând în acelaș timp peste masă mâna, până la mâna ei. I-o mângăia încet, strângându-o apoi cu trudă. Nu mamă, tu în nici un caz nu ești de vină. Aitcineva... — Aitcineva? Cine, altcineva?!

— Știu eu? Vieșă, dragă mamă, Vieșă asta nebuloasă. Dar tu mă iubești prea mult, ca să ne mai chinușe asemenea lucruri. Vrei să-mi faci un ceai? Doamna Bota se ridică repede, bucurată ca înșfășit a intervenit altceva, care să le schimbe gândurile. Mihail o privea cum se străduște, să pară altfel decât sufleul îi ținea ascuns. Înălțimea ei, cu rochia aceea cenușie, părul care cădea încă bogat pe umeri și capul fermecător — dădea doamnei Bota o distincție rară și asemănătoare doar prințeselor, care capătă acelaș lucru prin artifice. La cei 47 de ani ai săi, frumuseșea încă nu o părășise — dar în nici un caz mama nu mai putea fi mândră de ea, pentru că plătuș de umbrelle frumuseșii — vreoșă așezase alte umbre mai adânci, care nu s'au putut șterge în niciun fel.

— Te-a căutat astăzi Ștefan, te roagă să te duci pe la el, vorbi e preocupată încă la samovar cu pregătul celuilui. — Poate mă voin duce peste câteva zile, îngână Mihail... Doamna Bota rămăsesse văduvă de foarte tânără, dar se pare că-l iubeșe atât de mult pe Anton și acum își iubea copilul, —

— Semenii atât de mult cu tatăl tău... își schimba ea deodată vocea. Mi s'a părut de multe ori, după ce ai crescut mare — că ar putea fi el, chiar el — ca și cum strigoiul lui s'ar fi intrupat în tine. O, doamne — sunt așa de buimacă astaseoră. Bur cece ai murmurat: așa dar, merou agățai...?

Minaid se ridică în picioare, plimbându-se agitat între bulet și ușă. — Mi-e teamă că odată voin fugi, va trebui să plec... și se opri locului, privindu-o asistent.

— Să tuși, Mihail? Să rămân singură? strigă ea înfricoșată. — Ah, nu știu, mamă. Mi-e teamă, atât Odată țireșe însă, că... — Taci, minaiș! Nu mai vorbi, nu-ți dai seama că asta mă doare.

— Ba da, înșeg — dar unul dintre noi va trebui să scrișce ceva. Cuvintele veniseră atât de aspre, că Doamna Bota nu mai putu să reziste privirii lui. Își lășă încet capul pe masă, acoperindu-și-l cu palmele. Ar fi vrut să plângă, dar lacrimile nu se iveau, erau prea în fundul suicidului. Simți însă un gol imens în adânc, ceva care o scormonește și se crispează peste imma ei. La asta nu se gânduse încă, nu era pregătită pentru asta. Dar nu, Mihail n'o va lășă în voia sorșii, n'o va părăși. Numai amândoi au fost sorșii să fie, amândoi vedeau soarele în fiecare dimineată, amândoi s'au bucurat și au îndurat, amândoi s'au încolăcit dormind unul în brașele celuilalt, ca să li se pară destulul mai simplu.

Mihail se apropie de ea, nu știa ce să-i spună, îi mângăia doar în neștirea păl. Doamna Bota se răsuci numaidecât spre el, prinzându-i mâinile și înălțându-și lăfa chinușă, plină de semnele unei oboșeli grele.

— Nu-i așa că n'o să pleci, murmură ea implorându-l, niciodată, Mihail? — Niciodată, îngână, niciodată-mamă.

Se ridică repede și se strânșe în brașele lui toată, lipindu-și obrazul de piept. Deabia atunci lacrimile începură să curgă li-

— Semenii atât de mult cu tatăl tău... își schimba ea deodată vocea. Mi s'a părut de multe ori, după ce ai crescut mare — că ar putea fi el, chiar el — ca și cum strigoiul lui s'ar fi intrupat în tine. O, doamne — sunt așa de buimacă astaseoră. Bur cece ai murmurat: așa dar, merou agățai...?

Minaid se ridică în picioare, plimbându-se agitat între bulet și ușă. — Mi-e teamă că odată voin fugi, va trebui să plec... și se opri locului, privindu-o asistent.

— Să tuși, Mihail? Să rămân singură? strigă ea înfricoșată. — Ah, nu știu, mamă. Mi-e teamă, atât Odată țireșe însă, că... — Taci, minaiș! Nu mai vorbi, nu-ți dai seama că asta mă doare.

— Ba da, înșeg — dar unul dintre noi va trebui să scrișce ceva. Cuvintele veniseră atât de aspre, că Doamna Bota nu mai putu să reziste privirii lui. Își lășă încet capul pe masă, acoperindu-și-l cu palmele. Ar fi vrut să plângă, dar lacrimile nu se iveau, erau prea în fundul suicidului. Simți însă un gol imens în adânc, ceva care o scormonește și se crispează peste imma ei. La asta nu se gânduse încă, nu era pregătită pentru asta. Dar nu, Mihail n'o va lășă în voia sorșii, n'o va părăși. Numai amândoi au fost sorșii să fie, amândoi vedeau soarele în fiecare dimineată, amândoi s'au bucurat și au îndurat, amândoi s'au încolăcit dormind unul în brașele celuilalt, ca să li se pară destulul mai simplu.

Mihail se apropie de ea, nu știa ce să-i spună, îi mângăia doar în neștirea păl. Doamna Bota se răsuci numaidecât spre el, prinzându-i mâinile și înălțându-și lăfa chinușă, plină de semnele unei oboșeli grele.

— Nu-i așa că n'o să pleci, murmură ea implorându-l, niciodată, Mihail? — Niciodată, îngână, niciodată-mamă.

Se ridică repede și se strânșe în brașele lui toată, lipindu-și obrazul de piept. Deabia atunci lacrimile începură să curgă li-

— Semenii atât de mult cu tatăl tău... își schimba ea deodată vocea. Mi s'a părut de multe ori, după ce ai crescut mare — că ar putea fi el, chiar el — ca și cum strigoiul lui s'ar fi intrupat în tine. O, doamne — sunt așa de buimacă astaseoră. Bur cece ai murmurat: așa dar, merou agățai...?

Minaid se ridică în picioare, plimbându-se agitat între bulet și ușă. — Mi-e teamă că odată voin fugi, va trebui să plec... și se opri locului, privindu-o asistent.

— Să tuși, Mihail? Să rămân singură? strigă ea înfricoșată. — Ah, nu știu, mamă. Mi-e teamă, atât Odată țireșe însă, că... — Taci, minaiș! Nu mai vorbi, nu-ți dai seama că asta mă doare.

— Ba da, înșeg — dar unul dintre noi va trebui să scrișce ceva. Cuvintele veniseră atât de aspre, că Doamna Bota nu mai putu să reziste privirii lui. Își lășă încet capul pe masă, acoperindu-și-l cu palmele. Ar fi vrut să plângă, dar lacrimile nu se iveau, erau prea în fundul suicidului. Simți însă un gol imens în adânc, ceva care o scormonește și se crispează peste imma ei. La asta nu se gânduse încă, nu era pregătită pentru asta. Dar nu, Mihail n'o va lășă în voia sorșii, n'o va părăși. Numai amândoi au fost sorșii să fie, amândoi vedeau soarele în fiecare dimineată, amândoi s'au bucurat și au îndurat, amândoi s'au încolăcit dormind unul în brașele celuilalt, ca să li se pară destulul mai simplu.

Mihail se apropie de ea, nu știa ce să-i spună, îi mângăia doar în neștirea păl. Doamna Bota se răsuci numaidecât spre el, prinzându-i mâinile și înălțându-și lăfa chinușă, plină de semnele unei oboșeli grele.

— Nu-i așa că n'o să pleci, murmură ea implorându-l, niciodată, Mihail? — Niciodată, îngână, niciodată-mamă.

Se ridică repede și se strânșe în brașele lui toată, lipindu-și obrazul de piept. Deabia atunci lacrimile începură să curgă li-

— Semenii atât de mult cu tatăl tău... își schimba ea deodată vocea. Mi s'a părut de multe ori, după ce ai crescut mare — că ar putea fi el, chiar el — ca și cum strigoiul lui s'ar fi intrupat în tine. O, doamne — sunt așa de buimacă astaseoră. Bur cece ai murmurat: așa dar, merou agățai...?

Minaid se ridică în picioare, plimbându-se agitat între bulet și ușă. — Mi-e teamă că odată voin fugi, va trebui să plec... și se opri locului, privindu-o asistent.

— Să tuși, Mihail? Să rămân singură? strigă ea înfricoșată. — Ah, nu știu, mamă. Mi-e teamă, atât Odată țireșe însă, că... — Taci, minaiș! Nu mai vorbi, nu-ți dai seama că asta mă doare.

— Ba da, înșeg — dar unul dintre noi va trebui să scrișce ceva. Cuvintele veniseră atât de aspre, că Doamna Bota nu mai putu să reziste privirii lui. Își lășă încet capul pe masă, acoperindu-și-l cu palmele. Ar fi vrut să plângă, dar lacrimile nu se iveau, erau prea în fundul suicidului. Simți însă un gol imens în adânc, ceva care o scormonește și se crispează peste imma ei. La asta nu se gânduse încă, nu era pregătită pentru asta. Dar nu, Mihail n'o va lășă în voia sorșii, n'o va părăși. Numai amândoi au fost sorșii să fie, amândoi vedeau soarele în fiecare dimineată, amândoi s'au bucurat și au îndurat, amândoi s'au încolăcit dormind unul în brașele celuilalt, ca să li se pară destulul mai simplu.

Mihail se apropie de ea, nu știa ce să-i spună, îi mângăia doar în neștirea păl. Doamna Bota se răsuci numaidecât spre el, prinzându-i mâinile și înălțându-și lăfa chinușă, plină de semnele unei oboșeli grele.

— Nu-i așa că n'o să pleci, murmură ea implorându-l, niciodată, Mihail? — Niciodată, îngână, niciodată-mamă.

Se ridică repede și se strânșe în brașele lui toată, lipindu-și obrazul de piept. Deabia atunci lacrimile începură să curgă li-

— Semenii atât de mult cu tatăl tău... își schimba ea deodată vocea. Mi s'a părut de multe ori, după ce ai crescut mare — că ar putea fi el, chiar el — ca și cum strigoiul lui s'ar fi intrupat în tine. O, doamne — sunt așa de buimacă astaseoră. Bur cece ai murmurat: așa dar, merou agățai...?

Minaid se ridică în picioare, plimbându-se agitat între bulet și ușă. — Mi-e teamă că odată voin fugi, va trebui să plec... și se opri locului, privindu-o asistent.

— Să tuși, Mihail? Să rămân singură? strigă ea înfricoșată. — Ah, nu știu, mamă. Mi-e teamă, atât Odată țireșe însă, că... — Taci, minaiș! Nu mai vorbi, nu-ți dai seama că asta mă doare.

— Ba da, înșeg — dar unul dintre noi va trebui să scrișce ceva. Cuvintele veniseră atât de aspre, că Doamna Bota nu mai putu să reziste privirii lui. Își lășă încet capul pe masă, acoperindu-și-l cu palmele. Ar fi vrut să plângă, dar lacrimile nu se iveau, erau prea în fundul suicidului. Simți însă un gol imens în adânc, ceva care o scormonește și se crispează peste imma ei. La asta nu se gânduse încă, nu era pregătită pentru asta. Dar nu, Mihail n'o va lășă în voia sorșii, n'o va părăși. Numai amândoi au fost sorșii să fie, amândoi vedeau soarele în fiecare dimineată, amândoi s'au bucurat și au îndurat, amândoi s'au încolăcit dormind unul în brașele celuilalt, ca să li se pară destulul mai simplu.

Mihail se apropie de ea, nu știa ce să-i spună, îi mângăia doar în neștirea păl. Doamna Bota se răsuci numaidecât spre el, prinzându-i mâinile și înălțându-și lăfa chinușă, plină de semnele unei oboșeli grele.

— Nu-i așa că n'o să pleci, murmură ea implorându-l, niciodată, Mihail? — Niciodată, îngână, niciodată-mamă.

Se ridică repede și se strânșe în brașele lui toată, lipindu-și obrazul de piept. Deabia atunci lacrimile începură să curgă li-

— Semenii atât de mult cu tatăl tău... își schimba ea deodată vocea. Mi s'a părut de multe ori, după ce ai crescut mare — că ar putea fi el, chiar el — ca și cum strigoiul lui s'ar fi intrupat în tine. O, doamne — sunt așa de buimacă astaseoră. Bur cece ai murmurat: așa dar, merou agățai...?

bul seminșele nu încolșiseră îndeajuns. Era acolo o viașă, care se putea oricând asemăna cu o oamendă, dar o viașă atât de cuprinsă în ea înșăși că o depășea trumfătoare pe a celorășii. În simplaștea lor, îi apareau ca țeleșe unei divinităș inșurmatășe, care se prelungeste totuși pe lume. Deaceea îi da dreptate Profesorul: oamenii n'au dreptul la eternitate, pentru că sunt răi, egoști, meschini, merou desnașajduși. Pe cand florile o merită, tocmai pentru că fac parte din integritatea unor valori dumnezeieșii; pentru că au o viașă, fără destin sau lui bane zis fără păcete pramare ca a oamendilor, fara boteturi, fara disperări sau inuzii.

Mihail Bota urca în laborator întotdeauna pe scara din tund, evitând astfel orice intăinire cu celășii. Se încetnea în furn și începea încetul. După ce ordonase toate obiectele pe mese, își ordonase și experienșele, ocupându-se de noui culturi și consultând înșgurat caștel de note și comunicarea pentru conșgres al Profesorului.

Kuonolf Wagner nu venea aici decât foarte rar. Fara oboșit, puțin șicșit de lucru și fără entuziasmul deș început. Nu îi se auzea soșrea, parca ar fi avut pași de piscă. Inura descuzând ușa cu șoala, ca și cum oadaș aceea nu i-ar fi aparținut de mult și ca orice ștrein ar trebui să au șeșă șgomol. În prima cușă le privea pe toate inditerent și poate șugurș ganea: „Acceștea ștăit ale mele? Acceș, undeșva prăire ele se așumășe șuteșii, sacriceșle mele?” Se oprea de multe ori înășă masa, întindându-se pe acășupra eprubetelor și-a obiectelor cu un șer înășparșă, parca în conșentul și în țapna lor nu s'ar fi odăit chiar crășparșe și amăușre muntul lui. Apoi se retragea într'un șcaun sau se așeza peste pervășii țereșterei, oricând pierzându-și ochii în șor — cu privirile aspre și șecate de inșuteșeșe aruncate dincolo de margineș trupului lui, amărolo e lume. Nu pãtoș și oadaș gandește ceva, dacă îl muncăște vre-o nouă șperenșă — sau dacă pur și șimpul îi doare carnea ori șufletul, rărea auaș și șterp cu o țanțăna, în care nu mai este apa lumșeș — ci mai și intuneșre țarea țabariș și grotesc în durerea lui, cașci era o disperare conșemplativă, un fel de șimș insinștuș al zăarșiciei.

Cum șam cu țicțarșe, Mihane? întreșba ei numai cãteodată, cu o voce ștearșă și amăuș, înășnându-și capul reșemăș în șos — dar puteaș guraș repede ca vocea nu era a lui, nici șușicș nu mai era în el. — Cred că am ajuns să despart germeșii, domăuș Profesor... răspunșea vag țanărul asistent, convins înșă ca asta nu l'ar mulțumș cu nimic pe țatrănuș Wagner, ștând bine că în cãpșa aceea gãndul lui era în alta țarl.

— Bine, țoareș bine... murmură, puțându-și țipș țanță, nedestăpănuș deș șcaun sau țela țereștra. Mai ștă câteva munte, arar întârșia și mai mult de o oră, apoi cãșora în țiruș — la țel cum venișe, fara șgomol, fără alt cuvânt, ștrein și bolnăș.

Minaid privea pe urmele lui zămbind și încerca să gășeșca o explicașe. Dar s'ar fi putuș intămpia să nu țe cea adevarată și atunci se reintorcea peste lamele lui de sub microșcop. Ceas după ceas, amezșe întregi și pãna seara țarșiu — n'aușea nimic, nu vedea nimic, nu șimșea decât robotul, truda și șaștașiaș experienșelor reușite. În țelul lui de muncă, în acea ținereșe exuberantă și metodică — ei descoperșea număuș elanul și dragosteș pentru știinșă, dar inșeseșbi șurșanșă unui echilbru, așunșerea aceșii nestatornice himere — care aneșea putea fi hazle sau tragică.

Singur, nesfășrit șingur, fără nișio conștingenșă din afără — în țurn, Mihail Bota țraia zile de adevarată liniște șuteșeășcă. Dorșe de mult țimp țilete acceșea, și le știa șieșș necesare ca într'un fel de implinșire mult căutăta. Dincolo de țiduri, putea să se intămpie orice, la ușă aceea putea pãndi oricine — el își lășă înșă țela intrare țel țestul lumii exterioreș, șimpundu-se ușurat și învãrat, neutru țafa de toate, reintegrat în unica lui formă primară — asemănătoare celei cu a planteșlor și a țlorilor. Șingurătatea aceea nu-i dădea doar țorșe de muncă, dar îl îndu-

pleca să uite, rupându-se acștel de teate relășiele anerioreș, reaucaușuș ca pe copuș într-o oadaș — în care banșe merou șoareșe, iar țucășide încep șa țrai-șca țeșă șine.

O intălnșea arad, la capătul țreptelor de afără sau în grădina, pe domnișora Izabela. De multe ori țrecușe pe țanșă ea fara șo vazuș, în țvete aceșă nu-l și amintea ca exișta o țica a Profesorului Wagner. Sau țaca o observă, șaunțanș-o ștăngășuș și țidul, țicșos ca de o umoră care-și țese în adăuș lui se șie de umăș — îi răsăreșă oadaș în imitș oadaș țeșă din portret, ochii care-l umăreșuș apoi vñ și inșșacărăș. Numai țat; udeșiteșeș nici nu-l vorșeșe inșcar, nici țreșă nu-l ștătușe în țreșășia ei — dar ochii aceșă, portrețele țeșeșă țidate din holi, din țiruș, țeșe țorșorului etajului — se repedăș la inșșăș, se multiplicăș, devenind o cãșșana inșșeșă de țeșeșeș egășă țea cu altă. Cãșșăș când pe țel cãșșușăș cãșșuș de șus se auzea arar țreșăș un oadaș ei, un cãșșuș țereșeșă țeșă țreșerăș pe acceș — ci țel ochii. Doi ochii șraunțauș peste toate țamășoreș, țeșauș pe șeș țoareș, șeșăcșușuș în camera ei și pãșeșăș oadaș cu ei peștrăuș, în mașșina, acășă, inșșapoi, cu nou în țeșășă, pe șcări — țar ță ușă ținãuș Bota se șcũtușă rãmănãuș șingur. Se țarea ca țmar ochii sau țmar domnișora Izabela și doreau șingurătatea, nu țareșăș să-l șingureșășca, îi reșemășeșău țeșușii — țar rãmăneauș creșșțioșii în țeșă.

Intălnșuș, Minaid Bota redevineș asistentuș, țicțarșuș, udeșușuș, mēuș acimșmăș în țalarea țeșuș țara de inșșare a țlorilor. Avea țateodată șeșșășă ca neșușăș Profesorului și se țranșmēșeș și țuș deștimentuș țureros al acceș țicțarșii peste oadaș, cãșșuș inșșeșeș și vaze — nu putea fi inșșurșuș al acceș țeșeș de șugșșă și puterniceș țersonalitate a lui Kuonolf Wagner. Atunci se rușeșă acășășă din țușuș, țrivind inșșășmãnuș inșșeș, aparatură țonșgen, țanțuș și eprubetășe — le privea cu țra, cu șcarșă, ță țroașă — ca și cum ele ar fi inșșăș antenșe sau țușare lungi șă-l țrivușă, șă-l inșșășeșeș țel mai mult. E acșvariat, țat țușă nu aparțineșă nãmanuș nici lui inșșăș inșșar — ci țegat și șvarșit în acceș țeșeșuș neșuș al mēșereșlor țlorilor. Deaceea oadaș cu țreșereș, șanșeș și un gusț țeșeșic de țarșeșă, o dulce aromēș de șomș, de reverie — ca după ce ai șfășit o carte șuș ai șculptat un ștuțuș, șeșșușușuș, ca țouș și udeșușuș, ca țeșă țiaș un țuș nu mai țate și a' devarat n-țic. Își așvarșeș țolătuș țeșeș el, fugind inșșeș țreșășă, descuzându-o țarg și reșpãrșid cu țel țieptul repedeș valuri de aer rece, ca să se udeșmeticeșca. Nu țușgea înșă, rãmãnãuș țel inșșă țaurișeș laboratorului, pãmãndu-șe ceșurș inșșeg de ția un capat la altul, țara gãnduș și țarșă șuflet — adomă cu Profesoruș cand mai venea pe aici. Șurșpãndă înșă în adãnc, ca într'o inșșăiere miraculoasă — cum se reintreșeșeș, cum se șdușă din nou din deștrãmãre, cum redevineș el inșșăș. Arceșea aceșă cãșșpãșășă domișă inșșă, țlacășrile cugeșușuș și șvarșeșeșăș inșșă în el. Ar fi vrut atunci să țușă și nu mai putea. Îi era țrica. Frică țe ță și țuș cãșe, pur și șimpul inșșoala elementelor de inșșoala sau dragosteșă aceșă țagãna, pe care țo inșșușășeș Profesorul pentru țlori. Sau poașe avea preșupțireșă ochilor care-l așcãptă la ușă? Ei creșeșă, înșă, creșeșă ca oadaș germeșii vor fi acșparșii, ca noueș culturi cu rau-um țor țne o veșăncie, începșeș să creșă ca într'adevar inșșare vor avea o viașă eternă. El va țlă misteruș, el va fi mai celebru decât Profesorul Wagner, pe ei îl vor țlorișca, doar el... Se întorcea cu țafa șpre oğîndă, se apropia țel mai mult, se privea cu toată asprimeșă și se întreșba cu gãș țare:

— Ești fericiț, Mihail Bota? Ești fericiț doar pentru atât, doar pentru utopia asta? Și glasul amăgitor al țantomeș Profesorului, răspunșea în țelul lui, hohotind țarlă:

— Da, Mihail Bota, da — sunt fericiț... Pe frunte înșă, inșșeș sprãnceneș și pe amândoi obrazii aparăuș gramășe adãnci, ca și cum țericișeșă aceșă ar fi țost atât de grea că lășă șeșne de hui și moarē.

La ușă mai pãșeșău încă ochii domnișoareș Izabela Wagner.

Insemnări despre opera poetică a lui Hasdeu

(Urmare din pag. 3-a)

când Hasdeu scrie, între altele, poeziile cele mai importante, dacă nu în întregime lor ca valoare artistică, dar prin întindere și bogăția de semnificații sufletești pe care le înșhid și care, după o jumătate de veac ne impresionează prin accentul unei suferinșe de o turburătoare sinceritate.

Din grupul acestora și, poate, dintre toate cele publicate, șocotim poezia intitulată *Gușdeamus*, cea mai realizată artistic. Ușoara ironie îngăduitoare picurată dealungul strofelor măsoară parcă intensitatea disperării. O senzație de pluire pe deasupra înșșeșurilor vulgare ale vieșii se desprinde din muzicalitatea gravă a strofelor, începând cu obsedanta cadenșă de metru antic a primelor versuri și terminând cu nostalgia aspirașie nesfășrită către puritate a celor din urmă.

Nicãrēi în vreo altă poezie a lui Hașdeu omeneșca suferinșă șfășietoare a pãrîntelui, de un accent atât de pătrunzător nu e transfigurată și înălțată ca aci, prin frumuseșea simbolului poetic, până la demnitateșă supremă a arteș.

Poemul *Dumnezeu* nu se pare cea mai semnificativă dacă nu izbituș încercare a lui Hasdeu, de a înălță țreștișul grațiuș poetic, punându-l să ne comunice țlorul „sublimelor profundități ale metafiziceș”. Disprețuind obișnușul material de inșpãrșeșăș frivola — „ușoareș ciripiri” ale poezilor contemporani — și înlocușdu-le cu șubștanșășă mai densă a unor șubșiecte de meditașie gravă, Hașdeu ne apare ca țipul artistului care nãzușteș la

demnitateșă de „autor dificiț”. Deși verbul

Cronica literară

I. L. CARAGIALE: Corespondență (Opere, VII) Ediție îngrijită de ȘERBAN CIOCULESCU (Fundatia regală pentru literatură și artă, București 1942) „Libertate și existență” de MIHAIL FARCAȘANU

Cu acest al șaptelea volum cuprinzând Corespondența, se încheie ediția Operei lui I. L. Caragiale, începută sub îngrijirea regretatului Paul Zarișopol...

D. Șerban Cioculescu semnaleză în paginile prefațale și introductive la col de-a șaptelea volum, două lipsuri dintre care una, din nefericire iremediabilă: volumul e departe de a cuprinde corespondența generală, deoarece nu toți aceia care se află în posesia unor scrisori sau bilete ale lui Caragiale au înțeles să răspundă la apelul făcut, punând manuscrisele la dispoziția editorului...

Cealaltă lacună a corespondenței este că nu întinm în ea — pentru că nu s'a păstrat — nici o singură scrisoare din anii prețioși ai adolescenței și nici din vremea primelor începuturi, ziaristice și literare...

Cunoscut fiind căzina depusă de artist în scrierile sale destinate publicității, până să ajungă la forma care s'a satisfacă, era firesc ca editorul Corespondenței să încerce a răspunde în prealabil la cea mai nerăbdătoare chestiune din câte-și vor fi pus, odată cu d-sa, și cititorii, anume dacă și la îndeplinirea îndatoririlor epistolare Caragiale era torturat de aceleași aprige exigențe artistice care-l supravegheau cu tiranică luciditate elaborarea scrierilor de creație...

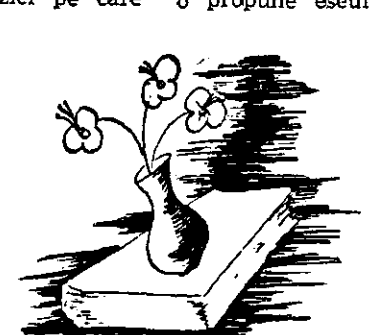
damă este zaiță după troahnă, cum este Frau Doctor, i se recomandă de autoritățile medicale (și lucrul a fost probat până la evidență de Frau Doctor) să facă următoarea cură: ia în fiecare zi de două ori, cu o jumătate de ceas înainte de prânzuri, un pahar ca de 250 grame de bere Porter cu un galbenșu de ber proaspăt. Bate bine galbenșul cu puțin zahăr (câci berea Porter e prea amară), toarnă bineșor berea d'asupra și amestecă; lasă să treacă puțin spuma și dă frumusețea ei dialectică în planul existențial. Se deosebesc în fapt două sensuri dialectice desfrâzate în același plan evolutiv, de-a lungul a două etape decisive în mersul libertății, spre a satisface funcțiunile existențiale ce i-a fost atribuită: unul este al mișcării interioare care duce la cucerirea personalității desprinse de orice condiționare în afară, corespunzând cunoașterii pure și de sine eresate, disponibilității perfecte, iar celălalt este al „ajajării” prin acțiune, prin faptul, în mișcarea dialectică a societății. Toată valoarea și plenitudinea de înțeles a libertății constă din accentuarea caracterului ei faptic și experimental în cadrul colectiv, din confruntarea și echilibrul propriei libertăți cu libertatea celorlalți.

Caragiale tandru și afectuos, insistent și interesat, mișcat fără să se sfiască a părea astfel, dar iute redvenind parcă mai el însuși, în atitudinea contemplativă lucid care se scutură de răspunderile participării filtrându-și sensibleria (tot un fel de a participa) prin observație exactă și umor, — iață numai câteva trăsături din bogata gamă sufletească a omului vieții de toate zilele ce ni se desvăluie prin lectura Corespondenței, cu drept cuvânt delectabilă.

D. Mihail Fărcașanu a înțeles perfect că problema libertății omului e condiționată de starea de societate, în care trăiește și că numai pornind de la constatarea acestei realități, cu toate consecințele ce le implică, se poate clădi temelnic, evitându-se disincuzia steampă. Cu drept cuvânt, d-sa neglijează aspectul mecanic și static al problemei, în care liberul-arbitru este opus determinismului, spre a pune accentul pe caracterul social al libertății. Libertatea are, în concepția d-lui Fărcașanu, caracterul esențialmente contractual, pe care-l au de altfel toate manifestările practice ale omului, condiționate deopotrivă de starea de societate: nu poți fi liber decât prin respectul libertății celorlalți.

Am anticipat asupra concluziei pe care o propune eseuul Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Am anticipat asupra concluziei pe care o propune eseuul Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

MIHAIL NICULESCU

FIȘIER

(Urmare din pagina I-a)

„In afara și înăuntrul țării, în vechime și în timpii moderni, au fost mulți și foarte mulți de a ceea ce ne zugrăviam în fața lumii cu un complex de vopsele atât de posomorite, atât de infernale, încât una singură dintre ele ar fi fost de ajuns pentru a face naționalitatea noastră un obiect de desgușt și de dispreț pentru toate popoarele...”

...și nu trebuie să ne mirăm de... o asemenea sentință din gura unor străini, inamici secolari ai naționalității noastre, de vreme ce mai — mai tot în acest fel ne depindeau (zugrăveau N. R.) pe noi până mai alaltăieri chiar boerii noștri românești, zicând, de exemplu, în petițiunile și în memorandele lor către Puterile Europene: „asupra țărănilor români nici sfaturile nici exemplarele cele mai doveditoare (concluzante) n'au putere” ș. a. m. d.

„Dacă ar fi așa, atunci ar trebui... să așteptăm... fatala pierire a gintei române, căci un popor condus din furt, din ucigași, din incendiar, din nerozi și din și-reși, nu poate să trăiască, fiind o pură negațiune. Din norocire, nu strănuți, și nu clasa feudală de valasori și valasini, numiți altfel boiari, au putut să cunoască și au dreptul de a judeca caracterul Românilor. Lupul este un expert de mîine în privința cârniții oii, însă numai atîta, și nu cumva să vă bazați pe ceea ce o să vă spună despre calitățile morale ale victimei sale...”

(Caracterul...)

„Patriotismul nu este de a fiine prin oarba deprindere la locul nașterii tale. E poetic a zice: „Stimate d-le Doctor, când o

despre „Libertate și existență” (Soc. de cultură național-liberală, București 1942). Vom schița acum înlănțuirea gândirii autorului spre această concluzie.

La d. Mihail Fărcașanu libertatea împlinește funcția cugelării d'n jaimoasa ecuație cartesiană. A fi însemnează a fi liber. „Existăm în măsura în care suntem liberi”, iață propoziția începătoare a studiului d-sale. Dar condiționarea existenței prin libertate revă esența dinamică a acesteia din urmă, mișcarea ei dialectică în planul existențial. Se deosebesc în fapt două sensuri dialectice desfrâzate în același plan evolutiv, de-a lungul a două etape decisive în mersul libertății, spre a satisface funcțiunile existențiale ce i-a fost atribuită: unul este al mișcării interioare care duce la cucerirea personalității desprinse de orice condiționare în afară, corespunzând cunoașterii pure și de sine eresate, disponibilității perfecte, iar celălalt este al „ajajării” prin acțiune, prin faptul, în mișcarea dialectică a societății. Toată valoarea și plenitudinea de înțeles a libertății constă din accentuarea caracterului ei faptic și experimental în cadrul colectiv, din confruntarea și echilibrul propriei libertăți cu libertatea celorlalți.

„Contractul social, care nu există istoric, există logic în dialectica internă a colectivității. Criteriul de judecată asupra unei societăți este prin ar mare acela al respectului omului al balansului între libertăți. Dacă însă libertatea unora devine tiranie pentru alții însemnează că fundamentul social a fost distrus și că reînnoirea la starea primitivă este iminentă. Privilegiul umanului este atunci arogat de unii și refuzat altora.”

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcașanu exclude intenția insinuirii c'andestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezișă, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerității, a cărei forță comunicativă isvorăște din tăria convingerilor unei inteligențe oneste, lucidă și liberă.

Propertius

(Cântec de uitare, II 11)

Să scrie alții pentru tine versuri Sau fii uitată — una mi-i — căci a Te lauda în vers înseamnă a Svărli sămânță lutului nerodnic...

Ascultă-mă: s'or duce toate câte Acum te'mpodobesc cu frumuseți — În ziua morții grele de tristeți... Nesocotind țărâna-ți, nu va spune

Vre'un trecător c'al fost lumină'n lume... NICOLAE PREDESCU

Melancolie

Nici un cânt — nici o tristețe nu-și mai tremură oglinda, — nici un ciob de frumusețe nu-mi mai luminează tînda.

Colea visului — vadă — șerpunind prin buruene pare-o iederă sărmană fără evantai și treme.

Câte-un vis doar mai încearcă clampa uși s'o urmească, tîndnic — fâlțire parcă trece peste, zări de iască.

Dar părerea cade. Stele se opresc din clipet — s'gură. Numai gândurile mele clipa, nevăzută fură...

Lung — pustiu se revarsă cu un blestem — ca o mare — peste depărtarea arsă fără pietre de hotare.

Singur — subț imensa boltă simt cum sufletu-mi tînjește — flori, din lacrimi, se desvoltă — depărtarea mă umbrește...

Cîtă tragi-comedie! Nici un zîmbet să nu am — lumea să o vad pustie ca pe vremea lui Adam...

EMANOIL FLORENS

Portativ

Mi-e sufletul un portativ pe care, Bemolizez note de suspin, Se nșirulesc în versul cristalin De dragoste, de dor și de plecare...

Curg notele pe portativ, curg lin — Șiraguri de corăbii plutitoare Sorbite 'n largul unui vag destin, În cântec de sirene-amăgitoare...

Aprinde-ți farul inimii, de jar, Nu le lăsa ca să își frîngă 'n larguri Inaripatele lor, mici, catarguri!...

Avântul lor, în pulsul de pojar, E pentru tine. Tu ești left-motivul Ce face să vibreze portativul!...

ȘT. V. IONESCU

CANTECE NOUI

A doua scrisoare către poetul tînăr

Anul trecut, cam tot pe timpul acesta, își scriam câteva rânduri, prietene poet, rânduri în care căutam să lămuresc câteva mărunte, dar totuși esențiale neînțelegeri, care săruiam între noi. Nu știu prea bine în ce măsură am putut limpezi atunci aceste meandre, dar asta nu are prea mare importanță, fiindcă mi se pare că așa zisele „lămuriri” se dau întotdeauna spre a nu fi înțelese.

Și dacă astăzi vreau să vorbesc din nou cu tine, în puține rânduri, n'o mai fac spre a lămuri cine știe ce probleme, ci numai pentru că mi-este dor de tine, necunoscutul și adevărul meu prieten. Tu vii zi de zi pe masa mea de lucru în chip de scrisoare, iar uneori bați chiar la ușa mea, cu un deget imperceptibil; întotdeauna te aștept cu aceeași bucurie, poate tocmai fiindcă nu știu cine ești, gata fiind să descopăr în tine un univers nou, o lume necunoscută.

Vin astăzi înspre tine cu sufletul deschis. La dreptul vorbind, nu ne cunoaștem, decât de un an de zile și mai bine, de când drumul tău a devenit și al meu, am început să ne știm. Ce importanță mai are oare atunci faptul acestei materiale necunoașteri? Atăția căți ai venit, pe toți vă cunosc, mai bine decât s'ar putea crede. Ciudat este faptul că se mai află câte unul care să se înșele asupra mea, imaginându-și cine știe ce.

Lată de pildă că am primit mai ieri o misivă din partea unui poet, care-mi spunea că sunt un fel de paznic, „un Sfânt Petru cu cheile”, lăsând să pătrundă „numai talentul”. Să mă ierte corespondentul acesta, dar misterul „cheii”, este într'adevăr atât de... misterios, încât fiecare din noi îl deșine, chiar într'o măsură de care nici nu ne dăm seama; cheia talentului e în noi. Iar în ceea ce privește acel rol de paznic, noi îl vrem mărginit numai în cadrul unor anumite limite, de care niciodată nu ne vom îndădăi să trecem. — Gîndește-te, prietene care ne scrii din cutare sau cutare oraș, că și noi suntem cel puțin la fel de tîneri ca și tine, și că nu putem să refuzăm niciodată o mîndă, ce ni se întinde cavalereste și franc.

Și totuși... Și totuși ne-a fost dat să vedem oameni care au urcat cărări de noi sau cu noi, întor-

cându-se împotriva-ne, cu un aer și cu o atitudine care le face cinste — dar numai când acest cuvînt e o noțiune relativă. Am văzut apoi caractere care se frîngeau mai rău decât iarba în bălta vîntului, tot așa cum am auzit, injurându-ne azi, guri care până ieri ne „lăudau” cu aceeași ușurință. Am trecut prin toate și am trecut peste toate, fiindcă pe noi nu ne interesa acest om murdar și frumos, ci cîntecul, descătușat de gură, pierzându-se în slavă, pur și limpede. Cîntărețul putea să aibă ochii verzi sau pantalonii cărpiți, tot așa cum putea să fie blond sau gras. Poți spune lucruri frumoase, chiar dacă ai neșansa de-a fi bălbăit!

Te văd parcă, în clipa în care vei citi aceste cuvinte, care tocmai fiindcă ți se adresează ție, ție și ție, nu se adresează nimănui. Le-am scris în toiu de noapce, aruncându-le mai mult vîntului, fără de grije, așa cum nici copacului nu-i pasă de frunzele ce i le răpește toamna. Te văd cetindule și zîmbind sau trecînd cu îndiferență asupra lor.

TU — adică oamenii cei mulți, — dar nu TU, prietenul meu nedescoperit, pentru care dacă îmi fur o oră de somn și o oră de viață, darul acesta neînsemnat e mai mult de cât un dar...

Versurile tale trec pe sub ochii mei cu o migală pe care mi se pare că nici nu o bănuiești. Armoniile tale sunt linare — le iubesc. Dă-mi voie, să fi scris de astă-dată numai și numai pentru tine. Primește-mi deci rîndurile acestea dela suflet la suflet, pe care le-am pus pe hîrtie la ceasul în care se scrie mai mult femeilor dragi, iubitelor adică.

Și chiar dacă tu mă vei vedea și mai departe cu barbă și chei, să știi că eu sunt altul. Adică al tău, ca frate,

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se expediază la redacție, menționându-se pe plic: pentru Șt. B. — răspunsurile: V. P. Nect., I. Arm., Horia Corp., Mad. I. Viorel, E. Dor., H. Petr., P. Munte, Szandu D., Ovidiu Bal., Melinte V. A., Iulian Mart., M. Cal., C. Mîlc., Vera Lucia Ned., St. Bețanu, St. Lic., Hamilcar B., I. Gheorghiu; Nu. George P., V. Fl.: Da. Ion Mar., Traian Bir.: Numai poezii!

„La porțile Odesei”, de Corneliu Penescu

De curînd a apărut o lucrare asupra războiului care se cere remarcată. Este vorba de volumul de nuvele al d-lui Corneliu Penescu: La porțile Odesei, care în cele 12 capitole ale sale desfășoară o serie de tablouri emoționante din campania rusească.

Cartea se deschide cu un simbolic „Cîntec de noapte”, în care iocana reală a Chișinăului desrobii, este redată cu o adevărată virtuozitate, în ceea ce privește claritatea verbului.

„Orășul fumega încă. Casă după casă, mistuie de pustiu focului se înșirau în imagini apocaliptice. Cadavre de oameni, mașini militare distruse de obuze date în plin, tancuri scrijlate de lovitură, unele arse de materii inflamabile și o lume pestriță rătăcind pe străzile acoperite de ruine, te copleșeau de tristețe.

Bubuituri de pușcă se prindeau de ureche într'un ecou nesfârșit. Într'o noapce cu lună, buimăcit de atîtea pocnituri, m'am dus să caut patrula”

În acest cadru se leagă dialogul între comandant și patrula care raportează că soldații germani trag cu pușca, să nu fie prădăți cei morți...

Autorul descrie apoi drumul Tighinei: „Poduri aruncate în aer. Gări ce fumega încă, hoituri de oameni și de animale și peste tot, urmele luptelor ce se înșălau în fuga mașinei, fixându-se în minte pentru totdeauna”

Accentul caracteristic însă, în bucată de introducere, ca și în toate celelalte capitole, cade pe

Episoadele, unul mai dramatic decât altul, se urmează vertiginos.

Dintr'un scurt dialog, ne putem da seama de starea sufletească a infanteristului, în timpul atacului dușman.

Pe ușe, năvăleau bunii mei ostași.

„Domn' maior, mai trăiți? Bomba căzu lângă fereastră dumneavoastră! Fiță Știorescu Mă uitai la Grigoriu. Era palid și de un calm straniu. Reflexul emoției.

— „Adică cum? Chiar lângă noi, Știorescu? Și nu ne-a jăcut nimic? Auzi, Grigoriule!”

Și începu să rîd puternic, făcînd să-mi dau nici eu seama de ce rîdeam.

O pagină superbă din viața și luptele grănicerilor a înrustat-o acest scriitor în capitolul intitulat: „Cota 55,2”, iar, cu bucată „Acolo doarme un infanterist”, J. Corneliu Penescu aduce cel mai frumos și mai simțit omagiu ostașilor noștri din infanterie, pentru eroismul și spiritul lor de jertfă.

Itată câteva rânduri din acest magistrat epitalam al nunții sângelui românesc: Au căzut atîtea spice. Undeva înapoi, aproape de

„Să mergem, zise Gună. Este santinela dela formațiuni.

— „Santinela, ca santinela, Dar cucuveaua?”

— „Așa cînd ele noaptea, E satul pustiu și ars”

Obsesia cîntecului de cucuvea, în tot complexul faptelor din zona operativă, este redată cu o impresionantă gradație, până când se ajunge la un desnodământ cu totul neașteptat, după neamurâte nopți de chinuri și de nesomn.

Autorul descrie apoi „Drumurile Ucrainei”, localitățile „Believka”, „Freudentha”, „Tarka”, pe unde mergea odată cu înaintarea infanteriei.

drum, apar primele cruci: ofițeri, subofițeri, soldați. Infanteria merge înainte, zi și noapce și doarme între focurile inamicului. N'o vede nimeni. Merge printru gloanțe ca șopârla.

Dar în urma ei, crucile se ridică pe margini de drum, stîvînd moartea eroică.

Trecătorule, oprește-ți puțin ochii pe crucea albă.

Acolo doarme un infanterist. Onoarea Patriei.

Voiumul „La porțile Odesei” cuprinde și câteva evocări de ofițeri infanteriști eroi: Locotenentul colonel Ion Trofin, căpitanul George Neamțu și căpitanul Ionescu Anton. I-au fost buni camarazi de armă și de idealuri. De aceea și portretizarea lor, în cadrul luptelor în care au căzut, e făcută cu penelul inimii, nu numai al meșteșugului.

Se vede în fiecare rând, în fiecare cută sufletească a Eroilor, în fiecare întămpinare, în fiecare gând trimis înapoi spre cei rămași acasă, simțirea atît de adînc camaraderescă a ostașului și scriitorului Corneliu Penescu.

Pentru el, ea și pentru cei cari vor citi „La porțile Odesei” cei trei eroi, simbolul celor mulți, celor viteji, rămași pe câmpia Ucrainei, nu sunt morți.

De aceea, cartea d-lui Corneliu Penescu constituie un mare aport adus literaturii noastre eroice.

O scrisoare a Mareșalului Mannerheim către un scriitor român

Dela Marele Cartier General, unde i s'a remis un volum în limba română al Kalevala-ului, Comandantului suprem al forțelor Finlandeze, Baronul Gustav Mannerheim, Mareșal al Finlandei a adresat următoarea scrisoare Domnului Barbu B. Brezlanu, traducătorului epopeei naționale a

poporului prieten și aliat: „Foarte mișcat de amabilia „atențiune, vă trimet căldu-le, roașe multumiri, felicitări, și pentru frumoasa „dumneavoastră ispravă de „traducător care e menită să „strângă și mai mult legăturile finlando-române”

MANNERHEIM

LAFCADIO

CARNET DE RĂZBOI

de STELIAN TECUCIANU

Atacul care are loc la 5 dimineața după incursiunea sondă din noaptea trecută, reușește câștigul unui avans de 5 kilometri. Avansul însă, nu-l caștigăm decât după ce toate tentativele disperate ruse, cad. Inspirația sovietică în găsirea soluțiilor de extrema, deși ridiculă uneori, nu se epuizează așa ușor. Astăzi ea a mers până la parodia viciei consumată a calului troian, cedându-ne cu o ușurință de strategie puerilă, un colhoz și o cîmă mare de fan care prin poziția lor constituau două obiective avantaioase. Rușii se înșeală însă căci noi știm legenda „tameo Danaos ut dona terentes”, așa că nu ne aventurăm decât cu prudență și către cinoz și către clăie. Și peste puțin, ne convingem ca prudența nu ne-a fost fără temei. Kușii ce azi nu mai sunt doar ruși războiului de ieri. Acum ei uzează de toate manoperele și de toate derivatele, care, de cele mai multe ori, nu respectă așa zisa luptă dreaptă românească.

De astă dată, scontând bine înțeles într'un efect de panică, s'au vărât peste tot în clăie de fan și de aci încep să tragă în toate direcțiile, de îndată ce înaintarea noastră le deveni amenințătoare. Eroismul acesta „in extremis”, nu ține însă mult. Câțiva voluntari de ai noștri reușesc să se strecoare până la clăie să-i dea foc. La așa ceva nu s'au așteptat poate, rușii. De aceea se văd incolții și înșelați în această „mise en scène”, ca ursul din povestea cu pescuitul, ghiața și coada. Și atunci nu le mai rămâne altceva, decât să ne ofere un spectacol de disperată pantomimă: încercând să-și salveze cel puțin viața dacă restul l-au pierdut, pentru a-și crea o curasă aproximativă și pentru a fi mai puțin văzuți, fug cu snopi de grâu în spate. Atunci când trecem prin pozițiile lor, dăm de arme părăsite, câști, măști și morți. În fugă au azvârlit totul. Unii morți totuși, mai au încă lângă ei snopul cu grâu.

La traversarea unei pădurici, întâlnim un convoi de prizonieri și o targă cu un rănit. Mă apropiu de targă și de abia recunosc rănitul. E elevul pl. F. V. Acoperit cu o foaie de cort însângerată și galben cum numai morți pot fi, are mâna stângă ruptă iar dela dreapta sfâșiată palma. Cu atât mai mult mă miră și mă sperie zambetul lui uscat care-i însoțește cuvintele de o banalitate tristă: „A la guerre comme à la guerre”. Îi încurajez pe cât pot, deși îmi dau seama că de inutile îmi sunt cuvintele și targa pornește mai departe spre postul de prim ajutor.

La ora 6 dimineața un grup de 7 avioane de recunoaștere sovietice, sondează și mitraliază spațiile noastre. Antiaeriana noastră, după o luptă scurtă doborâ două și le înlătură pe celelalte. Unul din aparate n'a căzut prea departe de noi. Din poziția noastră am putut urmări lupta ca la un meeting. Înainte de a cădea, avionul atins s'a ridicat vertical ca pentru numele tațului, după care a căzut vertiginos. L-am văzut și sfârșit la pământ. Un avion doborât nu e un spectacol recomandabil cenesteziei noastre.

De fapt, pentru noi nici nu e timp de spectacol. Căci lupta e mai puțin în aer și mai mult pe pământ. Uneori schimbările de focuri sunt atât de rare, că sunt trase numai pentru a se marca o prezență. Altele se trage pentru studiu și loviturile amintesc doi dueliști moderni care trag în sus. Astăzi însă, când am descoperit poziția și aliniamentul inamic, tragem așa fel, că orice inițiativă inamică e condamnată. Dela observator văd cum rușii stau aplecați la pământ fără să mai facă vre-o mișcare. Sgomotul asurzitor al loviturilor îi culcă ca altădată tunetele pe păzitorii lui Isus, când Fiul Domnului învia. Aidoma, păzitorii de acum ai răstignirii lui Isus, fac la fel și tot ca tunci, tunetele de acum sunt ale unei învieri.

Seara, la vre-o două ore după asfințit încep și escapadele și investigațiile aviației noastre. E un grup de 9 aparate pe care în zadar încearcă să le oprească proiectoarele și antiaeriana sovietică. Feceria pe care ne-o oferă apărarea aeriană sovietică, e un spectacol de kermessă. Trena colorată a antiaerianei ruse urmărește neputincioasă aparatele noastre. Căci ele se strecoară printre nori și pe sub nori, la fel lui Ulisse, care ridiculiza setea de război a ciclopului, strecurându-se din peșteră, agățat de lăna protectoare a unei oi.

O ceață deasă, conciliantă, impune astăzi, cel puțin pentru o bucată de timp, un armistițiu obligatoriu. Profităm de ea pentru a ne astâmpăra setea cu ceva pepeni din bostana care e lângă noi. În mijlocul bostanei, câteva vite pasc imposibile ca în timpuri normale. Indiferența lor față de moarte poate fi luată ca o lecție pentru oameni. De altfel chiar și noi oamenii am început să avem un fel de nepăsare budistă pentru moarte. Ea nu mai impresionează în nici un caz ca în timp de pace. Atunci un mort anonim chiar, im-prăștiu o atmosferă de desnodământ aproape cosmic. Simțeam parcă prin moartea fie și a unui anonim, că echilibrul și armonia universului au fost rupte. Acum însă, vedem atția morți și totuși nu mai suntem încercați nici pe departe de regretele metafizice de altă dată. Vrând, nevrând, moartea în război e un fapt divers pe care abia dacă îl mai observăm.

„Un frumos răsărit de soare și un apus de lună. Unele din multele pe care le-am văzut și le vedem mereu. Dacă Emil al lui Rousseau ar fi aci, luptător, și-ar da seama, așa cum ar fi vrut Rousseau, că pământul se învârtă. Dar mai impresionant de cât soarele sunt astăzi norii cari, în olimpismul lor seamănă de multe ori cu norii pictați pe cupolele bisericilor. Iși vine să crezi atunci că ei sunt singurul lucru ortodox care a mai rămas în țara asta în care cerul e așa de aproape, iar Dumnezeu așa de îndepărtat.

După amiază primim corespondență. Mai fiecare are o carte poștală sau chiar mai multe. Lectura lor se face cu un ceremonial deosebit. Nimeni nu citește decât pe îndelete, filând fiecare cuvânt ca o carte la jocul de cărți. Bucuria lecturii e astfel mărită. De altfel bucuria e oricum, mare. Căci a primi în stea asta indiferentă o carte poștală, e o bucurie care nu seamănă decât cu bucuria unei caravane în pustiu, care dă înstarțit de o oază. Acest lucru nu-l putem aprecia decât noi, cei de aci: o carte poștală prezintă în situația noastră, mai mult de cât cine știe ce literatură premiata cu Nobel.

Seara pe la ora 8, antiaeriana rusă trimite sute de proiectile în spre un grup de aparate amice, care reușesc totuși să se strecoare printr'un baraj de proiectile colorate ca niște alvițe.

Mai târziu se vede lumină mare în spre Odessa. Nu mă mira dacă rușii ar distruge Odessa, după cum nu mă miră nici distrugerea celor mai frumoase orașe ale lor. Ce contează doară, la ei, știu eu ce oraș, când n'a contat un Dumnezeu! N'a instigat o voce din popor care s'a numit Bakunin: „trebuie să distrugem fără a ne gândi la creație; a crea nu e treaba noastră”. De fapt nici nu era nevoie de această invitație atât de puțin edificată pentru a se atenta la armonia lumii întregi. Rușii au simțit și au realizat totdeauna ceea ce Bakunin doar a spus. E o furie nihilistă care te face să vezi în toți rușii, niște obsedați ai sfârșitului lumii.

Deși dimineața peisagiul e brumă, peste zi ne înconjoară mai multe muște decât în mijlocul verii. Unele din ele, cele mai supărătoare, sunt verzi și multe cum numai lăcustele mai pot fi. Frumos și cochet vopsite, ele sunt frumoase ca și ciupericile necomestibile. Hrana lor e însă moartea, iar ostneala lor e s'o împrăștie cât mai mult. Sunt muștele frontului, muște de cadavre, muștele morții...

Astăzi înainte de amiază cele 8 avioane care ne patrunează sectorul s'au întâlnit cu un șir lung de corciri care merg înspre sud într'un frumos unghiu ascuțit dela care s'au inspirat și celelalte paseri metalice.

În alte timpuri, plecarea cocorilor, ar fi predispus la melancolie. Acum însă nu e timpul pentru așa ceva. Totuși plecarea lor ne spune că n'am înaintat numai în Ucraina ci și în toamnă. Pentru noi e tot ceea ce putem afla și ști. Căci celelalte împărțiri mai mici ale timpului au fost uitate. Așa, nimeni nu poate ști cu siguranță în ce zi suntem și nici nu suntem neconsolați că n'o știm. Calendarele au căzut în desuetudine, iar ziua Domnului e o zi ca oricare alta.

După amiază, cam la vreo două ore, cerul își părește seninătatea de dimineață și norii groși încep să danseze într'un dute-vino neîncetat, o rumbă amețitoare. Până acum n'am mai văzut nori așa vagabonzi. Aleargă de colo colo în toate direcțiile, în timp ce alții mai de sus îi privesc oumpic lăra să se miște. Nervozitatea asta a norilor nu e în nici un caz de bun augur. Temerea ne e adevărată mai spre asfințit, când începe ploaia. Atunci trebuie să ne adăpostim de bine de rău, într'un fel de cort, pe care l-am improvizat ieri. Oricum tot e mai bine în el decât afară. Ploaia însă n'o putem uita, căci ea cade deasupra noastră ca niște cune într'o blană. O fi ea ploaia pentru pământul plugarilor o mană a lui Moise, dar pentru noi nu e decât reumatism. Noroc însă că înainte chiar de a se întuneca bine, norii își scuturaseră tot necazul.

O ceață deasă, bine venită, ne îngăduie să ne mișcăm mai în voie și să ne spălăm. Ceața asta e un avertisment al toamnei dar și un semn că nu mai avem mult până la mare. Același lucru ni-l confirmă de altfel și șase ruși care, profitând de ceață, se predau cu arme cu tot. Mai târziu, soarele destramă însă ceața, încetul cu încetul. Atunci prizonierii ne indică pe teren linia rusă și duelul reîncepe. Cota 94 unde e organizată apărarea sovietică, e bătută metru cu metru. Răspund însă și rușii cu ceva tunuri care trebuie să fie instalate undeva pe calea ferată, cu branduri și uneori și cu dum-dum. Iar pe deasupra, ca dușman comun avem și noi și rușii, muștele verzi. Sunt atâtea că dacă ar fi albine, am avea atâtea miere că n'am mai avea nevoie de albine. Și așa se așează și pe mâini și pe față și peste tot, încât respirădănc ca să mă conving că n'am murit. De aceea, de altfel, cu tot vacarmul unui foc nimelitor, nu le pot trece sub tăcere.

Seara, spre marea mea mirare, aud în apropiere, mirolăitului unei pisici. Trebuie să fie refugiată din satul vecin. Când se apropie mai mult, o iau în adăpost sub ocrotirea mea. Îi dau puțină pâine, pe care o mănâncă deși e tare și o lasă să se așeze unde vrea. Ca răsplătă începe să toarcă. Și toarce și toarce ca și când am fi la gura sobei și ne-ar povesti bunica ceva din „O mie și una de nopți”. E prima muzică, primele ritmuri pe care le aud de când am plecat pe front. Aș fi preferat totuși un câine, deși el nu mi-ar fi putut oferi nici monotonia dulce a acestui solo imbieter. E bună însă și o pisică.

Târziu ațipesc în neașteptatul nani-nani al chirașei mele feline, însă mă trezește zvăpăiala șoarecilor care joacă peste tot pe unde sunt coci. Pe unul îl simt pe lângă foaia de cort lângă ureche. Ne-am cam obișnuit cu ei. Mă miră indiferența pisicii la provocările adversarului hereditar. Pe semne că va fi intervenit vre-un pact de neagresiune între cei doi beligeranți sau li s'a modificat povestea, căci așa nepăsătoare stă pisica, încât mi-e teamă să nu-i facă ceva șoarecii.

La ora 7 dimineața are loc un atac care ne aduce un avans de 4 km. Înaintând, dăm, pe lângă

obișnuitele puști, măști sau câști rusești, peste cai morți sau numai rânji. E greu ca văzându-le, să nu compătimeste aceste animale care nu știu nici teoria spațiului vital, nici legea talionului și care totuși au de suferit ca și cei care le știu.

La 3 km. de vechea noastră poziție, dăm de un sat. Populația s'a ascuns toată de teama bombardamentului, într'o hruță imensă dela capul satului. Asemeni adăposturi, spun locuitorii, se găsesc în toate satele din jurul Odesei și unele s'au tăcut de pe timpul țarilor. Sunt așa de solide și de ascunse sub pământ, că nici aviația nu le poate face ceva.

În sat ne oprim până la fixarea dispozitivului. Profit de acest timp și intru într'o casă pe al cărui perete e o mică placă de lemn pe care scrie în albastru „Biblioteca”. Curios să știu ce fel de cărți pot fi într'o bibliotecă rusească, trec dintr'o cameră unde sunt numai hărți, paie, jurnale, fotografii de Lenini, Stalini și câte și mai câte, într'altă cameră unde găsesc într'adevăr, asvârlite pe jos, numai cărți. Aci rămân stupefiat. Căci văd atâtea studii asupra lui Lenin și mai ales Stalin câte nici nu vor fi poate scrise asupra lui Shakespeare. Unele din ele sunt destul de groase și în două sau mai multe volume care depășesc o mie de pagini. Mă întreb cu nedumerire ce se poate spune într'o mie de pagini, despre un Tutankamon încă în viață, le răsfoiesc și îmi dau repede seama, că sunt pline de retorica umflată și lipsită de consistență, care e nota de altfel a tuturor confecțiilor regimului. Se vede cât de colo, că aci ca și aiurea, totul e improvizat și lipsit de orice simetrie și durabilitate. Stalin n'a avut grijă de altfel, să-i facă durabile, nici cel puțin propriile lui statui. Așa bunăoară, în fața bibliotecii a fost odată un Stalin care astăzi e decapitat. Operația trebuie să fi fost foarte lesnicioasă, căci statuia e confecționată din ceva asemănător molozului. Și ca statuia asta, sunt de sigur toate și ca toate statuiele lui Stalin e tot ce s'a înfăptuit într'un sfert de secol. Se poate spune de aceea, că Stalin și regimul patronat de el a căzut din cauza propriei lui statui.

Cântec de leagăn

Pe front e-o tăcere de schit la vecerne,
Răcoarea și noaptea se lasă, se lasă...
Prin găuri, în grăul ce foșnete cerne,
Soldații visează porumbul de-acasă.

E-un murmur de greeri din vremuri uitate,
Se vede încolo un sat care arde.
Zac morții... zac morții... un miros răzbate...
Gem numai rânjiți purtați pe brancarde.

Deodată un cântec... un cântec deodată...
Și câștile-ascultă, ascultă ce spune...
Dulos dintr'o casă de branduri mușcată,
Un cântec de leagăn a prins să răsune.

Prin inimi un zămbet, un zumzet, un treagăn,
O undă de taină de suflete-i suptă.
Ce caută oare un cântec de leagăn,
Un cântec de leagăn, pe câmpul de luptă.

Răsună, răsună cu tot adevărul,
Aluneacă gingaș, plufind peste moarte.
Și grăul, ah grăul e 'ntocmai ca părul,
Ca părul copiilor care-s departe.

Soldații ascultă, visând în neștire,
Visând în neștire c'un dor care sfarmă.
Și plini de mahnire și plini de mahnire,
Obraji se culcă pe paturi de armă.
Poniatowka, 1941.

GEORGE LESNEA

Spre amiază ne instalăm în noua poziție iar cam la vre-o oră două, tragem primele focuri. La această oră ne adunăm și bucătăria dar din păcate războiul n'are ore de minister. De abia după vre-o oră și ceva putem lua masa pe rând. Avem o tocană de cartofi destul de reușită. Slavă Domnului! Se găsesc destui, sunt foarte buni și nu cer o osteneală prea mare. Când mă gândesc că Parmantier a trebuit să-i introducă prin viclesug în bucătăria Franței și a Europei!...

Azi ne-a venit corespondență. Eu am o carte poștală dela prietenul F. și alta dela Z. Din altă parte, dela ai mei, nimic. Parcă ei ar fi pe front, nu eu. Nu că ar putea să-mi scrie cine știe ce, că doar toate scrisorile tuturor sunt aceleași, dar câteva cuvinte primite din țară sunt un semn că încă n'ai murit. Poate așa se și explică bucuria cu care fiecare își comentează cele câteva rânduri celorlalți, chiar dacă nimeni nu-i dă ascultare.

După amiază se abate pe la noi un câine mic de vânătoare care inebunit de atâtea lovituri se strecoară parcă hoștește pe lângă noi, adulmecând sau visând poate vre-o bucată de pământ unde nu e războiu. Îl prind, îl iau cu mine și-i dau ceva de mâncare. Mă gândesc chiar să-l păstrez. El nu e deloc contra. Ba peste noapte îi devenim și eu și decorul, așa de familiar, că se culcă aproape pe mine. Dimineața am însă surpriza să constat că oaspele meu vagabond, a profanat filantropismul ospitalității mele. Căci mă scol puțin udat. Oaspele meu patruped a crezut poate că sunt stălp.

Dimineața e tare frig. Cel puțin însă am satisfacția că în acest fel s'a domolit sprinteneala muștelor. Pentru mine cel puțin, ele deveniseră un pretext de obsesie așa cum devenise frigul pentru Napoleon care, când era în Rusia, în corespondența cu împărăteasa Luiza, făcea întotdeauna în cele câteva cuvinte pe care i le trimetea, meditații în jurul termometrului. Acum muștele stau atârnată peste tot în gramezi curioase, care dau impresia unui bizar tapet.

Noaptea, pentru că trebuie să tragem și pentru că ni s'a terminat gazul, încercăm benzină cu

sare. Cum însă această combinație alchimică nu reușește întrebunțăm undelele. Pus în feinare, undelele noastre arde ca în niște candelă atâtea în slujba războiului. De acum putem ochi și putem trage.

Un atac reușit înainte chiar de timpul scontat, ne duce în dispozitivul rușilor, câțiva kilometri. În fugă, rușii lasă pe vechea poziție, printre ațele și cunule lor mari cu tutun manorca. Le găsim toate pe lângă o movilă mare care, atât a fost dată de noi, ca seamănă cu țara unui boiav de vârsat. Într'unul din adăposturi dam peste 2 ruși cari, ca și când nimic nu s'ar întâmpla, se scarpină de zor. Când ne văd ridică mâinile în sus. Unul din ei ridică doar o mană, iar cu cealaltă, continuă o luptă cu motive serioase. Îi dau creștate. Știu că pădunchii au rolul lor hotărâtor în istoria războaielor.

Între timp se înserează. Asta însemnează pentru noi, riscul de a recunoaște și ocupa poziția, noaptea. Trebuie însă s'o ținem și o ținem. Dar a doua zi, tragerile rușilor ne dovedesc că poziția noastră e într'un loc deschis, care poate fi văzut și supravegheat. Facem atunci toate eforturile să ne plasticizăm cu mediul, prin camuflaj. Dar rușii nu se lasă înșelați. Tragem și noi dar trag și ei. Din fericire irul telefonic nu ne-a fost rupt și telefonul merge. Atunci primim consemnul să încetăm deocamdată, orice mișcare. De acum trebuie să fim ca vulepa din poveste. Trebuie să dăm rușilor impresia că suntem morți. Dar rușii nu sunt chiar ca țărânul din poveste și trag mereu. Stăm cu toții adăpostiți în șanșuri. Un oștaș citește între o lovitură și alta „Visul Maicii Domnului”. Șanșurile în care stăm sunt un fel de bărci de salvare. Stăm în ele ca puii sub coșcă, cum spune un oștaș. Iar după fiecare lovitură, ridicăm capul și strigăm din șanș în șanș să arțăm dacă nu s'a întâmplat ceva la cineva. Știm după șuerat când vin loviturile și tot după șuerat le apreciem distanța. Cad multe pe lângă noi și, strâns între pereții înguști ai șanșurilor, ne cutremurăm odată cu pământul ca și când noi am fi pământul din jur. O lovitură de artilerie grea cade numai la 3 metri de noi. Am avut atunci senzația că a căzut chiar pe taluz. Din fericire a căzut numai așa fel că ne putem scula. Cealaltă, din celelalte șanșuri ne credeau morți. Parcă ne proteja cineva. Ostașul cu cârticica de rugăciune crede sigur că „Visul Maicii Domnului”.

Cușele astea grele țin până la 12,20 când atacul nostru amuștește focul rus. Atunci profităm de moment și ne strecurăm într'o altă poziție, unde nu ne poate ghici așa ușor triful sovietic.

Această nouă poziție e într'o postată de porumb. Aci a fost mai înainte o poziție a inamicii ruse, cu un post de comanda. Avem deci de unde lua material de adăpost. Pe langa material mai dăm însă aci și peste o șapcă de conisar, gramezi de struguri stăduți, pâine, cartușe, sucie goale de colonie, două exemplare din „Pravda” din zece Septembrie și bucăți mari de ziar, carora li se dăduse o întrebunțare de necrezut. Comisarii poporului atât se înfundau în adăposturi, că-și improvizaseră closetele în bucăți de ziar. Genul lor de eroism!...

Spre seară un camarad al meu se bucură de o plăcută surpriză. Primește un mic pachet cu manșete, manșete, flanele, câteva batoane de ciocolată și vreo 250 grame bomboane cu calea și lapte. Camaradul meu are profilul leit al zeului Mercur din cărțile de latină de liceu. Nu știu ce zeită anume i-a trimis pachetul în care a strecurat câteva nesperate dulciuri, dar învidiez satisfacția și bucuria camaradului meu. Cu atât mai mult cu cât de o lună eu n'am mai primit nici cel puțin vești. Dar camaradul meu cu profil de Mercur nu mă uită. Gustăm împreună și apoi mâncăm și ciocolata și bomboanele care au parcă o dulcețură înedită. E desertul nostru pentru toate mesele pe care le-am luat sau nu, de câteva luni încoace.

O manevră inspirată, de învăluire, a unui regiment de dorobanți cu care conlucram, zădărnicește rușilor orice rezistență. Dorobanții strecurându-se pe lângă limanul Hagi-Bey, cad chiar în spatele rușilor. Un grup de cazemate sovietice rămân complet inutile. Și inutil și imposibil rămâne și orice alt efort de rezistență. O parte din ruși se retrag iar o alta se predă. Îi vedem cum trec pe lângă noi în convoaie mai mici sau mai mari. Sunt aceiași ruși, rușii de pretutindeni. Văzându-i uneori bărboși și cu privirea pierdută într'un vegnic nicăeri, cu aerul absent și totuși pătimăș, parcă ai în față o pagină din nihilismul și predispoziția pentru neant a lui Gorki sau Cehov.

Pe un alt drum se văd cum se scurg spre noi șiruri de civili. În căruțele în care și pe lângă care merg și-au luat cu ei tot ce au putut din strictul necesar, pentru o gospodărie pe care vor înjgheba-o aiurea. Pe lângă căruțe merg vite, care ca și cei ce le mână, trec fără să știe încotro.

Sunt dezolante aceste convoaie, rămășițe de gospodării, care își aleg totuși refugiu la noi și nu la ruși. Iar pelerinajul lor fără adresă e încă și mai trist. Pe semne că aceste triste convoaie au văzut spre soare apune crucea pe care o va fi văzut și Constantin cel Mare. Căci toți se îndreaptă spre locuri unde crucea e în drepturile ei câștigate prin suferință, acum două mii de ani.

Urmărindu-i cu privirea e greu să n'ai bunăntatea părintelui din parabolă la reîntoarcerea fiului rătăcitor...